

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Warszawa, dnia 20 czerwca 2024 r.

Poz. 6291

UCHWAŁA NR 23/III/2024 RADY GMINY ROŚCISZEWO

z dnia 14 czerwca 2024 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Rościszewo na lata 2024 – 2027”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 oraz art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2024 r., poz. 609.) w związku z art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2023 r., poz. 1688) Rada Gminy Rościszewo uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Rościszewo na lata 2024–2027”, zaopiniowany pozytywnie przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Warszawie, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Rościszewo.

§ 3. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego i wchodzi w życie po upływie 14 dni od daty jej ogłoszenia.

Przewodniczący Rady Gminy

Jacek Bartoszewski

Załącznik do Uchwały Nr 23/III/2024
Rady Gminy Rościszewo z dnia 14 czerwca 2024 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ROŚCISZEWO NA LATA 2024-2027

SPIS TREŚCI

Definicje.....	4
1. Wstęp.....	4
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	5
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	6
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	12
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	12
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa.....	14
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	17
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy Rościszewo)	17
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.....	19
5.2.1. Charakterystyka gminy Rościszewo.....	19
5.2.2. Zarys historii obszaru Gminy	20
5.2.3. Krajobraz kulturowy.....	20
5.2.3. Zestawienie obiektów z terenu gminy wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa Mazowieckiego	25
5.2.4. Zestawienie obiektów z terenu gminy Rościszewo wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków	26
5.2.5. Zabytki ruchome.....	27
5.2.6. Zabytki archeologiczne.....	28
5.2.7. Dziedzictwo niematerialne	30
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	31
7. Stopień realizacji założeń Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Rościszewo na lata 2020-2023.....	33
8. Założenia programowe.....	35
9. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami.....	38

10.	Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	38
11.	Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	39
12.	Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	45
	Załącznik nr I – Wykaz zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków	46
	Spis tabel	60
	Spis rysunków.....	60
	Spis fotografii	60

Definicje

zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchoma ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży

w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową

zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem

instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucja kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami

prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań

prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań

roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku

badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba - również programu prac restauratorskich

badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie

i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń

badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego

historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg

historyczny zespół budowlany - powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi

krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze

otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków, w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych

1. Wstęp

Zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840 z późn. zm.) gmina ma obowiązek sporządzić gminny program opieki nad zabytkami. Program ten jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te określone są w odniesieniu do całej gminy jako jednostki podziału administracyjnego. Dotyczą nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. Głównym beneficjentem realizacji programu jest społeczność lokalna, a rolą programu jest wzbudzenie w lokalnej społeczności świadomości wspólnoty kulturowej poprzez uświadamianie mieszkańcom znaczenia lokalnych wartości kulturowych.

Program określa kierunki działań w zakresie opieki nad zabytkami: wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych działań organizacyjnych, finansowych, promocyjnych i ochronnych. Istotnym celem programu jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie

gminy. Aby program mógł być w pełni realizowany, ważne jest zaangażowanie mieszkańców w opiekę nad zabytkami, za które odpowiedzialne będą władze gminy.

Program powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Współpraca środowisk samorządowych, konserwatorskich i lokalnych przy realizacji programu przynieść powinna wszystkim stronom wymierne korzyści: zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń, polepszenie stanu obiektów zabytkowych, zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznych, ostatecznie prowadząc do wzrostu rozwoju społeczno-gospodarczego.

Gminny program opieki nad zabytkami jest opracowywany na 4 lata. Co 2 lata Wójt sporządza sprawozdanie z realizacji programu, które przedstawia Radzie Gminy. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze

i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu kulturowego oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

Przedmiotowy dokument stanowi kontynuację Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Rościszewo na lata 2020-2023.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawą prawną opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami są przepisy wynikające z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840 z późn. zm.). Zapis w ustawie mówi jasno, że zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

Program ma na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego, dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Program jest potem ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu zarząd województwa, powiatu i gminy (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy. Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu Wojewódzkiemu

Konserwatorowi Zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Podstawę prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami stanowią trzy poniższe ustawy:

[Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. \(Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483 z późn. zm.\)](#)

Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa narodowego w Polsce (art. 5), stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (art. 6 ust. 1), wskazuje, że ochrona środowiska (w tym zabytków) jest konstytucyjnym obowiązkiem państwa i każdego obywatela (art. 86).

[Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami \(Dz.U. 2022 poz. 840 z późn. zm.\)](#)

Ustawa jest kluczowym aktem prawnym w dziedzinie ochrony zabytków. Definiuje ona m.in. pojęcie zabytku, reguluje zasady ochrony i opieki nad zabytkami, określa: formy ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków, obowiązki właściciela lub posiadacza zabytku, formy finansowania opieki nad zabytkami, zasady prowadzenia badań przy zabytkach, etc.

Ustawa definiuje pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami:

Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury (art. 5).

Formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,

- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Rejestr zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis, w świetle obowiązującej ustawy, może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek. Takich wniosków nie mogą składać użytkownicy zabytku oraz organy powiatu i gminy. Wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Dla sprawowania skutecznej ochrony zabytków nieruchomych, szczególnie wpisanych do rejestru, wojewódzki konserwator zabytków ma w związku z tym możliwość podejmowania działań ochronnych także

w stosunku do terenów położonych wokół zabytków. W stosunku do obiektów objętych prawomocną decyzją o wpisie do rejestru zabytków zachodzi obowiązek uzyskiwania pozwoleń wojewódzkiego konserwatora zabytków na wszelkie prace, które mają wpływ na stan, postać lub sposób wykorzystywania zabytku. Pozwolenia te nie zwalniają właściciela obiektu od obowiązku uzyskania innych pozwoleń wymaganych prawem, ale brak pozwolenia konserwatorskiego czyni inne uzgodnienia nieskutecznymi.

Informację o wszczęciu postępowania w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru oraz o ostatecznym zakończeniu tego postępowania wojewódzki konserwator zabytków przekazuje niezwłocznie właściwemu staroście.

Zabytki nieruchome, rejestrowe, powinny być oznaczone wzorem znaku informacyjnego, który przedstawiony jest poniżej. Za jego umieszczenie odpowiedzialny jest starosta danego powiatu. Wzór znaku został ustanowiony w Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r.

Rysunek 1. Wzór znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków.

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na ww. listę wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

- 1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,
- 2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,

- 3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pastelów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców,
- 10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
- 11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,
- 12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
- 13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1–12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro

– na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu. Na listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne.

Rysunek 2. Logo pomnika historii.

Park kulturowy

Park Kulturowy jest tworzony w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Formę ochrony stanowi także gminna ewidencja zabytków, w której powinny być ujęte:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków,
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. (art. 22. ust. 5).

Ustawa określa także obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Do obowiązków gminy należy w szczególności:

- prowadzenie gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy (art. 22. ust. 4),
- sporządzanie (na okres 4 lat) gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87),
- uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej (art. 18 i 19),
- sporządzanie gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowywanego zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r.

Istotne dla prowadzonych przez gminę zadań są zapisy w art. 19 ustawy:

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
- innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
- parków kulturowych.

W przypadku, gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie. Nowelizacja ustawy z dnia 22 czerwca 2017 roku wprowadziła zapis, mający na celu ochronę obiektów zabytkowych, co do których zostało wszczęte postępowanie w sprawie wpisu do rejestru zabytków nieruchomych, ale decyzja nie jest jeszcze ostateczna: „*od dnia wszczęcia postępowania w sprawie wpisu zabytku do rejestru do dnia, w którym decyzja w tej sprawie stanie się ostateczna, przy zabytku, którego dotyczy postępowanie, zabrania się prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i podejmowania innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku*”. Zakaz ten dotyczy również robót budowlanych objętych pozwoleniem na budowę albo zgłoszeniem, a także działań określonych w innej decyzji pozwalającej na ich prowadzenie. (Art. 10 a).

W ramach nowelizacji ustawy samorządy wszystkich szczebli otrzymały możliwość udzielania dotacji na prace przy zabytkach nie tylko wpisanych do rejestru zabytków, lecz również znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków. (Art. 81 ust.1).

Zgodnie z zapisami znowelizowanej ustawy wprowadzone zostały administracyjne kary pieniężne:

Właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa albo wpisanego do rejestru lub innego zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, który nie powiadomił odpowiednio ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego albo wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zdarzenia,*
- 2) zagrożeniu dla zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zagrożenia,*
- 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego, w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany,*

4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości

- podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 2000 zł.

[Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym \(Dz.U. 2023 poz. 40 z późn. zm.\)](#)

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządu gminnego. Ustawa o samorządzie gminnym, jako jedno z zadań własnych gminy, wymienia sprawy z zakresu kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 7 ust.1, pkt 9).

Dodatkowe uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawierają m.in.:

[Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym \(Dz.U. 2023 poz. 977 z późn. zm.\)](#)

Ustawa precyzuje, co powinno być uwzględniane podczas sporządzania planu ogólnego gminy, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także ustaleniach lokalizacji inwestycji celu publicznego. W planowaniu

i zagospodarowaniu przestrzennym należy uwzględnić wymagania dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, a także dóbr kultury współczesnej.

Sejm RP 7 lipca 2023 r. przyjął zmianę ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Jedną ze zmian jest wprowadzenie nowego narzędzia planistycznego – planu ogólnego gminy.. Ustalenia zawarte w planie ogólnym będą wiążące zarówno dla planów miejscowych jak i dla decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

[Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane \(Dz.U. 2023 poz. 682 z późn. zm.\)](#)

Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków, obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz w odniesieniu do obiektów w gminnej ewidencji zabytków.

W kontekście ochrony zabytków istotnym przepisem prawa budowlanego jest możliwość skorzystania z odstępstw od sprecyzowanych w ustawie przepisów techniczno-budowlanych, dotyczących projektowania, budowania, użytkowania i utrzymywania obiektów budowlanych. Odstępstwo można uzyskać przed wydaniem pozwolenia na budowę lub decyzji o zmianie sposobu użytkowania obiektu. Organ wydający pozwolenie na budowę występuje w tej sprawie do ministra, który ustanowił przepisy techniczno-budowlane (art. 9). Należy też zwrócić uwagę, że w myśl prawa budowlanego, budowy i roboty budowlane niewymagające pozwolenia na budowę, jeżeli są wykonywane przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków wymagają pozwolenia na budowę,

a jeżeli są wykonywane na obszarze wpisanym do rejestru zabytków - wymagają zgłoszenia, przy czym do wniosku o pozwolenie na budowę oraz do zgłoszenia należy dołączyć pozwolenie wojewódzkiego konserwatora zabytków wydane na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 29 ust. 4). Natomiast pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39 ust. 2).

W odniesieniu do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39 ust. 3). Ponadto umieszczanie tablic i urządzeń reklamowych na obiektach wpisanych do rejestru zabytków wymaga pozwolenia na budowę (art. 29 ust. 2 pkt 6), a instalowanie krat na obiektach wpisanych do rejestru zabytków wymaga zgłoszenia (art. 30 ust. 1 pkt 3a).

[Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska \(Dz.U. 2022 poz. 2556 z późn. zm.\)](#)

Ustawa wskazuje, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych. Dodatkowo ustanawia, iż prognoza oddziaływania na środowisko, sporządzana przy okazji opracowywania: polityk, strategii, planów lub programów powinna: określać, analizować i oceniać przewidywane, znaczące oddziaływanie na środowisko, a także zabytki.

[Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody \(Dz.U. 2023 poz. 1336 z późn. zm.\)](#)

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2, ust. 2, pkt 5). Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej immanentnego składnika, jakim jest krajobraz ustawa ta przyjmuje w art. 6, ust. 1, pkt 3 park krajobrazowy. Zgodnie z art. 16, ust. 1, park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Zarówno utworzenie parku krajobrazowego jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16, ust. 3, ust. 5).

[Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami \(Dz.U. 2023 poz. 344 z późn. zm.\)](#)

Ustawa mówi, że jednym z celów publicznych jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz precyzuje, jakie działania (sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości) wymagają pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

[Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej \(Dz.U. 2020 poz. 194 z późn. zm.\)](#)

W rozumieniu niniejszej ustawy działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury. Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. Ustawa określa, że sprawowanie opieki nad zabytkami jest jednym z podstawowych zadań instytucji kultury oraz, że prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym.

[Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie \(Dz.U. 2023 poz. 571 z późn. zm.\)](#)

Ustawa informuje, że gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe.

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zawierają:

[Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach \(Dz.U. 2022 poz. 385 z późn. zm.\)](#)

Ustawa zawiera zapisy o przechowywaniu, zabezpieczaniu i udostępnianiu zabytków. Ustawa mówi, iż Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określa, w drodze rozporządzenia, zakres, formy i sposób ewidencjonowania zabytków w muzeach.

[Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach \(Dz.U. 2022 poz. 2393 z późn. zm.\)](#)

Biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy, które zawiera:

[Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach \(Dz.U. 2020 poz. 164 z późn. zm.\)](#)

Narodowy zasób archiwalny służy nauce, kulturze, gospodarce narodowej oraz potrzebom obywateli. Nadzór nad narodowym zasobem archiwalnym sprawuje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego za pośrednictwem Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

Akty wykonawcze:

- Rozporządzenie Ministra Kultury z 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 roku Nr 30, poz. 259),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 roku Nr 71, poz. 650),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 roku Nr 75, poz. 706),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz. U. z 2004 roku Nr 102, poz. 1066),

- Rozporządzenie Ministra Kultury z 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz.U. 2020 poz. 1901),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 roku Nr 212. poz. 2153),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wywozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2011 roku Nr 50, poz.256).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 roku Nr 89, poz. 510),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. 2021 poz. 56),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. 2021 poz. 81).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Rościszewo na lata 2024-2027, jest spójny ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w dokumentach poniżej:

[Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026 \(Uchwała Rady Ministrów z dnia 1 grudnia 2023 r.\)](#)

Celem programu jest zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez m.in. ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju, cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań administracyjnych czy zwiększenie zastosowania nowych technologii.

Najważniejsze cele programu:

Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości poprzez m.in.:

- model i system wartościowania zabytków;
- plany zarządzania dla pomników historii;
- wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
- system bezpieczeństwa zabytków;
- projektowanie konserwatorskie.

Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych poprzez m.in.:

- cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;

- opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.:

- wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZP+);
- digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
- rozwój portalu zabytek.pl.

Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego poprzez m.in.:

- włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
- kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.

Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych poprzez m.in.:

- wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
- warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
- wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
- inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (Uchwała Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r.)

Znaczenie dokumentu w kontekście programu opieki nad zabytkami jest istotne, gdyż jednym z ustawowych celów programów opieki nad zabytkami jest włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.

Celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie.

Koncepcja kładzie nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Dokument formułuje również zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa. Uwzględnia także problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu;
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na obszarach o niższym reżimie ochronnym;
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich;
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (Uchwała Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r.)

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (SRKS) stanowi kontynuację i aktualizację przyjętej uchwałą nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020.

Diagnoza w zakresie objętym programowaniem strategicznym opiera się na trzech obszarach:

- obszar 1: współdziałanie – społeczeństwo obywatelskie,
- obszar 2: kultura – tożsamość i postawy obywatelskie,
- obszar 3: kreatywność – potencjał kulturowy i kreatywny.

W obszarze 2 kultura wskazano m.in. na zły stan zabytków oraz niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych (tylko niespełna 1/3 obiektów zabytkowych figurujących w rejestrze krajowym nie wykazuje objawów zniszczenia). Jednocześnie wskazano także na rosnący potencjał muzeów w zakresie budowania kapitału społecznego, które zarówno w Polsce, jak i na świecie, odgrywają również coraz ważniejszą rolę w kształtowaniu świadomości historycznej i tożsamości narodowej.

Jako cel główny SRKS wskazała wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków.

Cel główny SRKS realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe:

- Cel szczegółowy 1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne:
 - Usprawnienie mechanizmów wspierania i współpracy instytucji publicznych z obywatelami,
 - Rozwój i wzmacnianie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej.
- Cel szczegółowy 2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich:
 - Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze,
 - Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury,
 - Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury,
 - Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę,
 - Wzmacnianie promocji kultury polskiej za granicą.
- Cel szczegółowy 3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.
 - Wzrost udziału sektorów kreatywnych w rozwoju gospodarczym kraju,
 - Rozwój kompetencji zawodowych na potrzeby branż kreatywnych,
 - Wzmocnienie potencjału kreatywnego społeczeństwa.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Rościszewo na lata 2024-2027 wykazuje spójność zarówno z programami o charakterze wojewódzkim, a w szczególności z następującymi programami strategicznymi i ich celami:

[Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do roku 2030+ \(Uchwała nr 72/22 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 24 maja 2022 r.\)](#)

Kwestia opieki nad zabytkami jest traktowana w Strategii w szerszym kontekście wykorzystania dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gospodarczego oraz poprawy jakości życia. Dbałość o zabytki ma wpłynąć na zwiększenie zainteresowania turystów. W Strategii wyznaczono obszary działań. Jeden z nich to KULTURA I DZIEDZICTWO,

a jego cel rozwoju określono następująco: Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia.

W dokumencie wskazano kierunki działań oraz działania spójne z przedmiotowym opracowaniem.

Kierunek działań: Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego do zwiększenia atrakcyjności turystycznej regionu

Działania:

- Poprawa atrakcyjności turystycznej regionu w oparciu o walory przyrodnicze (w szczególności w obszarach pasm turystycznych).
- Wspieranie rozwoju turystyki kulturowej oraz tworzenia nowych produktów turystycznych.
- Ochrona spuścizny kulturowej regionu (materialnej i niematerialnej).
- Rozwój systemu obsługi turystów (zaplecza turystycznego i systemu informacji turystycznej).

Kierunek działań: Upowszechnianie kultury i twórczości

Działania:

- Rozwój zaplecza instytucjonalnego kultury i digitalizacja zasobów.
- Promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej region.
- Wspieranie edukacji kulturalnej i artystycznej.

Kierunek działań: Kreowanie miast jako centrów aktywności kulturalnej

Działania:

- Wykorzystywanie ośrodków miejskich do tworzenia i promowania kultury.
- Promowanie Warszawy jako europejskiego ośrodka kultur.

Kierunek działań: Wspieranie rozwoju sektora kreatywnego

Działania:

- Wspieranie inicjatyw gospodarczych w sektorze kreatywnym.

Kierunek działań: Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w działalności gospodarczej

Działania:

- Wspieranie przedsiębiorczości w obszarze kultur.

Program opieki nad zabytkami w województwie mazowieckim 2022– 2025 (Uchwały nr 1721/267/21 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 26 października 2021 r.)

W Programie opieki nad zabytkami w województwie mazowieckim na lata 2022-2025 przyjęto, że w okresie 2022–2025 będzie kontynuowana misja z lat 2018–2021, która brzmi: Podnieść skuteczność opieki nad zabytkami i dziedzictwem niematerialnym w województwie mazowieckim.

Wizja strategiczna Programu opieki nad zabytkami w województwie mazowieckim na lata 2022-2025:

„Po okresie funkcjonowania Programu opieki nad zabytkami w województwie mazowieckim 2022 –2025 w województwie zauważalnie polepszyła się opieka nad zabytkami. Powstało forum gminnych specjalistów opieki nad dziedzictwem kulturowym, podnoszące wiedzę i integrujące środowisko w celu wymiany doświadczeń. Coraz lepiej znane i zadbane dziedzictwo regionu jest powodem dumy lokalnych społeczności. Zauważalnie wzrosła świadomość roli i znaczenia tradycji i zabytków kultury materialnej. Zadbane o udokumentowanie mazowieckiego dziedzictwa XX wieku, które w poprzednim okresie nie było wystarczająco znane ani doceniane. Przedstawiciele samorządów i prywatni właściciele zabytków są coraz bardziej świadomi swoich obowiązków związanych z opieką nad nimi. Wzrosła też znajomość narzędzi pomagających zachować ich wzorowy stan. Szczególnie narażone na utratę elementy dziedzictwa niematerialnego coraz częściej znajdują oddanych kontynuatorów.”

W Programie wskazano trzy obszary strategiczne – trzy „obszary koncentracji działań” odpowiadające zidentyfikowanym kluczowym problemom:

- Obszar strategiczny A: Edukacja kształtująca świadomość i postawy – odpowiada na kluczowy problem zdefiniowany jako niewystarczająca świadomość wartości dziedzictwa wśród interesariuszy, niewłaściwe postawy interesariuszy wobec dziedzictwa. W ramach tego obszaru wyznaczono dwa cele:

- Cel strategiczny A.1. Wsparcie edukacyjne samorządów lokalnych i właścicieli zabytków.
- Cel strategiczny A.2. Kształtowanie postawy zainteresowania dziedzictwem.
- Obszar strategiczny B. Optymalizacja systemu dostępu do środków - odpowiada na kluczowy problem zdefiniowany jako potrzeba dalszej optymalizacji dostępu do środków finansowych na opiekę nad zabytkami. W ramach tego obszaru wyznaczono następujące cele:
 - Cel strategiczny B.1. Zoptymalizowanie systemu dotacji wojewódzkich.
 - Cel strategiczny B.2. Dbłość o zabytki własne województwa.
- Obszar strategiczny C. Skuteczne narzędzia działania - odpowiada na kluczowy problem zdefiniowany jako potrzeba dalszego doskonalenia narzędzi działania w zakresie opieki nad zabytkami. W każdym z trzech obszarów strategicznych wyznaczono cele strategiczne, które będą realizowane poprzez przedsięwzięcia strategiczne. W ramach tego obszaru wyznaczono następujące cele strategiczne:
 - Cel strategiczny C.1. Ograniczanie ryzyka utraty najbardziej zagrożonych elementów dziedzictwa.
 - Cel strategiczny C.2. Wzmocnienie potencjału promocyjnego zabytków.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego

Plan stanowi element systemu planowania przestrzennego i pełni w nim funkcję koordynacyjną między planowaniem krajowym a planowaniem lokalnym. Plan nie jest aktem prawa miejscowego – jest aktem kierownictwa wewnętrznego wiążącego organy i jednostki organizacyjne samorządu województwa.

W Planie dla ochrony zabytków określono następujące działania:

1. Realizację zadań wskazanych w wojewódzkim programie opieki nad zabytkami;
2. Zachowanie i kreowanie ładu przestrzennego, zachowanie walorów krajobrazu kulturowego oraz kształtowanie pasm przyrodniczo-kulturowych o znaczeniu regionalnym poprzez:
 - przeciwdziałanie negatywnym efektom urbanizacji i rurbanizacji;
 - wzmacnianie przestrzennych walorów obiektów oraz układów przestrzennych (w tym obiektów i obszarów poprzemysłowych) poprzez rewitalizację, restaurację oraz rekultywację;
 - ochronę, rewitalizację i rewaloryzację obiektów i obszarów historycznych (zwłaszcza architektury drewnianej i poprzemysłowej, dworskiej, obronnej, dorobku nauki i techniki) w tym zabytków mających znaczenie symboliczne;
 - odbudowę i rekonstrukcję dóbr należących do światowego i krajowego dziedzictwa po zniszczeniu w wyniku konfliktów zbrojnych lub katastrof spowodowanych zagrożeniami naturalnymi;
 - wykorzystanie sieci miast historycznych oraz atrakcji krajobrazowo-architektonicznych m.in. dla wyznaczania szlaków turystyki kulturowej;
 - tworzenie muzeów.

W zakresie zachowania ciągłości dziedzictwa kulturowego w Planie postuluje się następujące działania:

- opracowanie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego;
- opracowanie kryteriów oceny wartości i wyboru dóbr kultury współczesnej;

- identyfikację wartościowych obiektów i obszarów dóbr kultury współczesnej o charakterze ponadlokalnym oraz ich ochronę poprzez ustalenia w gminnych dokumentach planistycznych (w tym miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego);
- rozszerzenie listy miejsc objętych statusem pomnika historii o:

Zachowanie ładu przestrzennego lub jego kreowanie, szczególnie w miejscach o istotnym znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego poprzez:

- ochronę i kształtowanie struktur przestrzennych historycznych miast i wsi w oparciu o ochronę ekspozycji i eksponowanie dominant architektonicznych;
- kształtowanie przestrzeni publicznych w nawiązaniu do tradycji miejsca,
- eksponowanie w strukturze przestrzennej ośrodków miejskich i wiejskich najcenniejszych zasobów dziedzictwa regionu (zwłaszcza obszaru Historycznego Centrum Warszawy wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO oraz obszarów uznanych za pomnik historii),
- kształtowanie i ochronę krajobrazów kulturowych m.in. poprzez utworzenie parków kulturowych.
- adaptację obiektów zabytkowych dla współczesnych funkcji kulturalnych, turystycznych i edukacyjnych;
- zagospodarowanie i udostępnianie stanowisk archeologicznych posiadających czytelną formę krajobrazową w celach dydaktycznych, naukowych i turystycznych;
- współpracę międzyregionalną w zakresie zachowania i wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego (tradycji historycznych, śladów osadnictwa, dziedzictwa kultury ludowej) dla rozwoju produktów turystyki kulturowej;
- kreowanie ośrodków budowania tożsamości kulturowej regionu.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy Rościszewo)

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Rościszewo na lata 2024-2027, jest zbieżny z dokumentami gminy o charakterze strategicznym i opracowaniami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy oraz zawierającymi ustalenia dotyczące ochrony środowiska przyrodniczego, opisanymi poniżej:

[Strategia Rozwoju Gminy Rościszewo na lata 2021 - 2030](#)

W strategii wyznaczona została misja i wizja gminy w perspektywie do 2030 roku.

Wizja: Gmina Rościszewo to jednostka, która dba o potrzeby mieszkańców, zapewniając wysoką jakość życia. Gmina stwarza dogodne warunki do rozwoju mikroprzedsiębiorstw oraz rolnictwa, w tym rolnictwa ekologicznego. To gmina charakteryzująca się wysoką jakością środowiska naturalnego, czystym powietrzem, lasami, parkami, dobrą jakością wód oraz gleb. Wysoka jakość środowiska sprzyja rozwojowi turystyki, w tym agroturystyki. Infrastruktura techniczna odpowiada na potrzeby mieszkańców i charakteryzuje się dostępnością zmodernizowanych dróg, dostępem sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. Oferta kulturalna odpowiada na potrzeby zarówno osób starszych jak i osób młodych,

którzy przyszłość wiążą z swoją małą ojczyzną. Integracja społeczna przynosi korzyści w postaci aktywnych i zaangażowanych mieszkańców, działających wspólnie na rzecz rozwoju gminy Rościszewo.

Misja: Skuteczne zaspakajanie potrzeb mieszkańców, gmina rozwijająca się w oparciu o zasadę zrównoważonego rozwoju, będąca oazą godnego życia mieszkańców i bezpiecznego funkcjonowania rodziny poprzez tworzenie nowych miejsc pracy, rozwój przedsiębiorczości oraz dobrze funkcjonującą infrastrukturę społeczną i techniczną.

W Strategii wyznaczono cele i kierunki działań spójne z przedmiotowym opracowaniem:

Cel strategiczny 1: Zrównoważony ład przestrzenny oraz poszanowanie środowiska naturalnego

Cel operacyjny 2. Poprawa stanu zagospodarowania przestrzeni publicznej

Kierunki działań:

- Opracowywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego
- Rozwój zieleni urządzonej
- Prowadzenie remontów obiektów zabytkowych
- Kształtowanie systemu terenów zieleni publicznej w formie parków, skwerów, łąk ekologicznych itp.
- Budowa małej infrastruktury na terenie gminy (ławki, kosze na śmieci, latarnie)

Cel strategiczny 3: Poprawa konkurencyjności gospodarczej gminy

Cel operacyjny 1: Poszerzenie oferty turystycznej

- Systematyczna aktualizacja informacji na temat gminy na stronie internetowej Urzędu Gminy
- Zwiększanie zaangażowania władz lokalnych na temat marketingu terytorialnego
- Wyznaczenie nowych szlaków turystycznych
- Opracowanie mapy turystycznej gminy

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Rościszewo

Studium zatwierdzone zostało Uchwałą Nr 157/XXIV/02 Rady Gminy Rościszewo z dnia 22 sierpnia 2002 r.

W Studium, w części Kierunki zagospodarowania, w rozdziale IV. Kierunki zagospodarowania przestrzennego. Polityki przestrzenne, w pkt.2 Dziedzictwo kulturowe ustalono między innymi następujące cele ochrony dziedzictwa kulturowego:

- ochrona oraz należyta ekspozycja istniejących obiektów i zespołów zabytkowych
- zapewnienie warunków dla pełnego wykorzystania ich walorów estetycznych, artystycznych oraz historycznych poprzez poszukiwanie nowych funkcji, adaptacji umożliwiających funkcjonowanie obiektów zabytkowych w nowych możliwościach ekonomicznych gminy,
- zapewnienie warunków do ujawnienia kolejnych świadectw dziedzictwa kulturowego gminy - rozpoznanie archeologiczne,
- dążenie do kontynuacji charakterystycznych dla zabytkowej architektury północnego Mazowsza rozwiązań w kształtowaniu współczesnej architektury, stanowiącej uzupełnienie zabudowy historycznej.

Zgodnie z najnowszymi zmianami w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, które weszły w życie 24 września 2023 r., studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Rościszewo obowiązuje do końca 2025 r. Po tym okresie zostanie zastąpiony przez plan ogólny.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Na terenie gminy obowiązuje jeden miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego: Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych w obrębie geodezyjnym: Babiec Piaseczny, Lipniki, Nowy Zamość, Polik i Rościszewo, gmina Rościszewo (Dz. Urz. Woj. Maz. z 2022 r., poz. 6733).

Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych na terenie gminy Rościszewo

Dokument opracowany został w 2010 r. i uzgodniony z Mazowieckim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków oraz Szefem Obrony Cywilnej Powiatu Sierpeckiego. Zawiera informacje o spodziewanych realnych zagrożeniach zabytków (pożar, powódź i ulewa, wichura, katastrofa budowlana, rabunek i akty wandalizmu, atak terrorystyczny i konflikt zbrojny), koncepcję działań związanych z ochroną zabytków w przypadku wystąpienia tych zagrożeń w zakresie planowania, przygotowania i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem a także informacje dotyczące organizacji łączności i alarmowania oraz schemat przepływu informacji na wszystkich stopniach zarządzania.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Charakterystyka gminy Rościszewo

Gmina Rościszewo położona jest w północno-zachodniej części województwa mazowieckiego w powiecie sierpeckim. Powierzchnia gminy wynosi 115 km². Położenie Gminy Rościszewo na tle województwa mazowieckiego i powiatu sierpeckiego.

Gmina Rościszewo graniczy z gminami:

- od północy – Lutocin i Biezuń (powiat żuromiński),
- od południowego wschodu – Zawidz (powiat sierpecki).
- od południa – Sierpc oraz miastem Sierpc,
- od zachodu – Szczutowo (powiat sierpecki) oraz Skrwilno (powiat rypiński, województwo kujawsko-pomorskie).

Teren gminy podzielony jest na 29 sołectw: Babiec Piaseczny, Babiec Rżały, Babiec-Więczanki, Borowo, Bryski, Rzeszotary – Chwały, Rzeszotary – Gortaty, Komorowo, Kownatka, Kuski, Lipniki, Łukomie, Łukomie – Kolonia, Nowe Rościszewo, Ostrów, Polik, Pianki, Puszcza, Rzeszotary – Pszczele, Rościszewo, Rumunki-Chwały, Rzeszotary – Stara Wieś, Stopin, Śniedzanowo, Topiąca, Września, Zamość, Nowy Zamość, Rzeszotary – Zawady.

Rościszewo jest usytuowana w odległości 9 km od Sierpca, 45 km od Płocka. Gmina Rościszewo zlokalizowana jest w odległości ok. 145 km od Warszawy – głównej aglomeracji w Polsce. Dzięki temu, gmina znajduje się w obrębie strefy potencjalnych koncentracji procesów rozwojowych. Korzystne połączenie komunikacyjne gminy z innymi miejscowościami zapewnione jest dzięki drodze wojewódzkiej nr 541 Lubawa – Lidzbark – Żuromin – Sierpc – Dobrzyń n/w, która w Sierpcu przecina drogę krajową nr 10 Warszawa – Bydgoszcz.

Atrakcyjne położenie i korzystne połączenia komunikacyjne gminy Rościszewo stanowią niewątpliwe atuty, dla mieszkańców dużych ośrodków miejskich szukających dobrego miejsca do wypoczynku bądź zamieszkania.

Obszary chronione

Na terenie gminy Rościszewo zlokalizowane są następujące obszary chronione:

- obszar chronionego krajobrazu,

Obszar chronionego krajobrazu Przyrzecze Skrwy Prawej - Obszar Chronionego Krajobrazu Przyrzecze Skrwy Prawej położony jest na granicy południowej części Równiny Urszulewskiej i Równiny Raciążskiej i chroni wyróżniające się krajobrazowo i przyrodniczo tereny o różnych typach ekosystemów.

Obszar chronionego krajobrazu Równina Raciążska - Obszar Chronionego Krajobrazu Równina Raciążska o powierzchni 10 402 ha leży na szlaku odpływu wód glaciofluwialnych zlodowacenia Wisły. Jest to częściowo martwe dziś obniżenie ciągnące się pomiędzy dolinami górnej Skrwy i dolnej Wkry. Dno tego obniżenia na dziale wodnym obu rzek leży w poziomie około 110 m. Pokrywają je zwydmione piaski, spod których miejscami odstania się glina morenowa, występują tu również torfowiska.

- pomniki przyrody,

Na terenie gminy znajduje się osiem pomników przyrody w postaci pojedynczych drzew.

- użytki ekologiczne.

Na terenie gminy znajduje się osiem użytków ekologicznych.

5.2.2. Zarys historii obszaru Gminy

Gmina Rościszewo położona jest w północnej części powiatu sierpeckiego, który przynależy do województwa mazowieckiego. Krajobraz gminy tworzą równinne tereny, które przecina górny bieg rzeki Skrwy tworząc malownicze doliny.

Ślady obecności osadnictwa na terenach obejmujących dzisiejszą gminę Rościszewo sięgają do epok pradziejowych. Z okresu neolitu pochodzą ślady osadnictwa znajdujące się na terenach następujących miejscowości: Puszcza, Września, Pianki, Zamość Nowy, Rościszewo, Polik, Rumunki, Rzeszotary-Stara Wieś. Różnorodność znalezisk archeologicznych pochodzących z wielu epok i kultur dowodzi bogatej historii terenów miejscowości Rościszewo

i okolic oraz jest świadectwem ciągłości osadnictwa od pierwszych wzmianek i śladów na jej temat.

Warto zaznaczyć skąd pochodzi sama nazwa miejscowości Rościszewo, prawdopodobnie wzięta się od starostwoiańskiego imienia „Rościsław” lub skróconej jego wersji „Rościsz”. Pierwsze wzmianki pochodzą z kronik z końca XIV wieku o ufundowaniu pierwszej parafii w Rościszewie i wzniesionym wówczas pierwszym kościele w stylu gotyckim. Do XVIII wieku dobrami rościszewskimi zarządzali Rościszewscy, którzy posługiwali się herbem Junosza; następnie wieś przeszła we władanie Jeżewskich herbu Jastrzębiec. Dzisiejszy herb gminy swój wygląd zawdzięcza tym dwóm zasłużonym rodom, których przedstawiciele zarządzali tymi terenami. W drugiej połowie XVII wieku Józef Jeżewski – stolnik płocki i ówczesny właściciel terenów Rościszewa – ufundował w 1781 roku murowany kościół świętego Józefa oraz wznosił barokowy dworek i założył park. W tym samym czasie w Łukomiu wzniesiono drewniany kościółek świętej Katarzyny. Latem 1827 roku gościem polskiego generała Benedykta Jeżewskiego w rościszewskim dworku był Fryderyk Chopin, który razem z hrabią Zboińskim podróżował do Szafarni. W czasie powstania styczniowego patriotyczną postawą odznaczył się w szczególności miejscowy proboszcz Jan Gronkiewicz, który za odczytanie parafianom odezwy Rządu Narodowego został skazany przez władze carskie na 10 lat katorgi.

Z tamtego okresu pochodzi informacja na temat pierwszego wójta gminy Jana Sawickiego oraz pierwszej szkoły, do której chodziło około 60 dzieci. Zaangażowanie i patriotyczne nastawienie społeczeństwa gminy w działania związane z I wojną światową doprowadziły do wielu zniszczeń głównie w miejscowościach Polik, Stopin, Września, ale również w samym Rościszewie – dworek. W okresie międzywojenny gmina obejmowała teren 30 miejscowości i zamieszkiwało ją około 4,5 tysiąca osób. Wówczas w 1928 roku mieszkańcy Rościszewa założyli Ochotniczą Straż Pożarną, która działa do dnia dzisiejszego. Lata II wojny światowej nie oszczędziły od tragedii również gminy Rościszewo. W 1940 roku w lasach katyńskich bestialsko zamordowano Żołnierza Wojska Polskiego podporucznika Kazimierza Pstrągowskiego, który zamieszkiwał Rościszewo. 18 kwietnia 1942 roku mieszkańcy gminy byli świadkami krwawej historii, wówczas na terenie zespołu dworsko-parkowego w Rościszewie odbyła się egzekucja 14 żołnierzy Armii Krajowej – bohaterów i mieszkańców gminy. Symbolem tych wydarzeń jest Pomnik Walki i Męczeństwa na terenie parku.

5.2.3. Krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy to świadectwo działalności mieszkańców danego regionu prowadzonej na przestrzeni wieków, dlatego najpełniej stanowi o jego tożsamości. Składa się z elementów przyrodniczych, ale przede wszystkim z wytworów i osiągnięć cywilizacyjnych człowieka. Są to zarówno pojedyncze obiekty i zespoły budowli, dzieła sztuki, elementy zagospodarowania przestrzeni, krajobrazy miejskie i wiejskie, kształtujące świadomość i tożsamość regionalną mieszkańców.

W Rościszewie i Łukomiu zachowały się w dobrym stanie krajobrazy kulturowe z:

- Cennymi zespołami kościelnymi. Elementy składowe tych zespołów: kościoły, plebanie, najbliższe otoczenie ze starymi drzewami, układem dróg dojazdowych, dobrze utrzymane, świadczą o historycznym rodowodzie miejscowości.

- dawne zespoły dworsko – parkowe. Wśród nich wyróżnić należy - Rościszewo (2,7ha), Łukomie (3,7ha).
- Spośród historycznych wsi czytelny układ zabudowy, choć z nielicznymi przykładami z zakresu architektury, zachowały miejscowości: Łukomie, Rościszewo, Rzeszotary Chwały.

Architektura sakralna

Na terenie gminy Rościszewo najliczniejszą grupę zabytków nieruchomości stanowią obiekty sakralne, do których zaliczyć należy kościoły, dzwonnice oraz otoczenie kościoła, brama i ogrodzenie. Na terenie gminy znajduje 6 obiektów zabytkowych o charakterze sakralnym, w tym 2 kościoły parafialne:

- p.w. św. Józefa w Rościszewie,
- p.w. św. Katarzyny w Łukomiu,

z przynależnymi do nich dzwonicami oraz otoczeniem, ogrodzeniem i bramą przy kościele p.w. św. Józefa w Rościszewie.

Kościół parafialny p.w. św. Józefa w Rościszewie

Zbudowany w 1781 roku przez generała wojsk koronnych Benedykta Józefa Jeżewskiego (ówczesnego właściciela wsi). Konsekracja świątyni odbyła się w 1785 roku. Budynek świątyni odnowiono w latach 1902 - 1903. W 1932 roku kościół powiększono o prezbiterium i zakrystię, wówczas powstała również polichromia wykonana przez S. Tarnowskiego. Stylistykę kościoła określa się jako barokową. Usytuowany jest w centralnej części wsi, około 250 m na południe od zespołu dworsko – parkowego. Murowany, ceglany, otynkowany kościół jednonawowy z transeptem w którego ramionach mieszczą się kaplice, wzniesiony jest na kamiennej podmurówce. Kościół posiada wydłużony korpus z wysokim dachem dwupołaciowym. Elewacje są umieszczone na niewysokim cokole z płaskimi podziałami ramowo – płycinowymi zaznaczonymi jedynie w tynku, zwieńczone gzymsem.

Fotografia 1. . Kościół parafialny w Rościszewie.

Fotografia 2. Dzwonnica w zespole kościoła parafialnego pw. św. Józefa w Rościszewie.

Dzwonnica przy kościele parafialnym p. w. św. Józefa w Rościszewie została wzniesiona w momencie rozbudowy kościoła w 1932 roku w stylu neobarokowym. Usytuowana została w południowo – wschodnim narożniku ogrodzenia kościelnego. Dzwonnica wymurowana jest z tynkowanej cegły, na planie prostokąta, zwieńczona czterospadowym dachem. Elewacje usytuowane są na niewysokim cokole, ujęte w narożnikach płaskimi lizenami oraz zwieńczone gzymsem. Okna są wysokie o łuku zamkniętym, w bielonych opaskach. Zwieńczenie dachu

stanowi żelazny, kuty krzyż. Dzięki środkom pozyskanych z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2019 roku został przeprowadzony remont dzwonnicy.

Brama i ogrodzenie przy kościele parafialnym p.w. św. Józefa w Rościszewie wybudowane na początku XX w. w stylu neobarokowym. Brama jest trójosiowa, wzniesiona na czterech rustykowanych filarach zamkniętych łukami. Środkowa oś jest wyższa, zwieńczona postumentem Najświętszej Marii Panny. Ogrodzenie kościelne wykonano z kamienia polnego.

Kościół parafialny p.w. św. Katarzyny w Łukomiu

Kościół zbudowany w 1761 roku z fundacji M.

Kampnhausenowej. W II połowie XIX w. kościół rozbudowano, przedłużając część zachodnią wraz z budową wieży i kruchty. Świątynia jest orientowana, drewniana o konstrukcji zrębowej, na kamiennej podmurówce. Wnętrze kościoła utrzymane jest w stylistyce barokowej, z jednym średniowiecznym elementem w postaci późnogotyckiego krucyfiksu na belce tęczowej. Świątynia usytuowana jest we wschodniej części wsi. Kościół jest trójnawowy, jednowieżowy z węższym prezbiterium i wąską kruchtą.

Artkulację ścian na zewnątrz stanowi pionowe, oszalowanie i odcinkowe okna oraz podokapowy gzyms. W 2019 roku przy wsparciu finansowym Kurii Diecezji Płockiej oraz Urzędu Gminy Rościszewo wymieniono pokrycie dachowe i odmalowano drewnianą elewację. Stan zachowania kościoła dobry.

Dzwonnica przy kościele parafialnym p. w. św. Katarzyny w Łukomiu została wzniesiona w II połowie XIX w., prawdopodobnie w momencie rozbudowy kościoła. Usytuowana jest po północno – zachodniej stronie kościoła. Dzwonnica drewniana z dwuspadowym dachem krytym blachą z dodatkowym czterospadowym zadaszaniem dzwonów.

Fotografia 3. Kościół

Fotografia 4. Dzwonnica w Łukomiu.

Cmentarze

Cmentarz grzebalny rzymsko-katolicki w Rościszewie, założony został na przełomie XIX i XX wieku. Zajmuje on powierzchnię około 1,0 ha. Położony jest na południu miejscowości, po północnej stronie drogi wojewódzkiej prowadzącej z Sierpca do Żuromina. Został zaprojektowany w kształcie prostokąta z jedną prostopadłą do bramy, główną alejką zakończoną drewnianym krzyżem i jedną przecinającą ją alejką poprzeczną. Całość układu jest regularna i czytelna. Najstarszy istniejący nagrobek Czesławy Malanowskiej pochodzi z 1910 roku.

Cmentarz grzebalny rzymsko-katolicki w Stopinie, założony został pod koniec XIX wieku. Zajmuje on powierzchnię około 0,5 ha. Położony jest nad rzeką Skrwą, po południowej i zachodniej stronie drogi z Rościszewa do Łukomia. Został zaprojektowany w kształcie prostokąta z jedną prostopadłą do bramy główną alejką zakończoną ołtarzem połowym i jedną przecinającą ją alejką poprzeczną. Całość układu jest regularna i czytelna. Najstarszy istniejący nagrobek Teofilii Pawłowskiej pochodzi z 1898 roku. Nieliczny drzewostan tworzą głównie drzewa iglaste.

Założenia dworskie, parkowe

Na terenie gminy Rościszewo znajdują się również pozostałości założeń dworskich do których zaliczyć należy:

- dwór murowany w Rościszewie,
- spichlerz w Rościszewie,
- dwór drewniany w Łukomiu.

Dwór murowany w Rościszewie

Dwór powstał pod koniec XVIII w. dla ówczesnych właścicieli wsi - Jeżewskich. Jego bryła zmieniała się w wyniku licznych przebudów w XIX w. i XX w.. Wzniesiony został w stylu barokowym. Jest to obiekt parterowy, trójskrzydłowy, murowany z cegły, otynkowany na fundamentach kamiennych, częściowo podpiwniczony. Korpus główny wzniesiony został na planie wydłużonego prostokąta z wysokim dachem dwuspadowym, z dobudowanymi prostopadłe skrzydłami o dachach dwuspadowych niższych od dachu budynku głównego. Obecnie obiekt stanowi własność gminy, jest po gruntownym remoncie, zachowany w bardzo dobrym stanie. W skład tego założenia

dworskiego wchodzi również spichlerz usytuowany po północnej stronie dworu. Powstał pod koniec XIX w. podczas rozbudowy dworu. Wzniesiony na planie prostokąta, dwukondygnacyjny, murowany głównie z kamieni polnych

i częściowo cegły na otynkowanym cokole, kryty dachem półszczytowym. W dworze od 2008r. jest mieści się Urząd Gminy, posterunek policji, archiwum gminne, izba pamięci poświęcona F. Chopinowi. Elementem kompleksu zabudowań zespołu dworsko – parkowych była również stajnia; budynek ten obecnie nie istnieje.

Fotografia 5. Dwór w Rościszewie.

Dwór drewniany w Łukomiu

Dwór powstał w I połowie XIX w.. Dwór usytuowany w południowo – zachodniej części wsi, zwrócony elewacją frontową na północ. Budynek jednokondygnacyjny, drewniany o konstrukcji zrębowej, posadowiony na fundamentach kamiennych, częściowo podpiwniczony od strony wschodniej. Wzniesiony na planie wydłużonego prostokąta, kryty dachem naczółkowym. Elewacje na niewysokiej podmurówce, zwieńczone gzymsem podokapowym. W siedmioosiowych elewacjach: frontowej i tylnej, na środku umieszczono ganki. Na początku XX w. dwór był własnością prywatną, następnie po II wojnie Światowej w dworku mieściła się szkoła aż do lat 90-tych XX w. Obecnie stanowi własność prywatną.

Fotografia 6. Dwór w Łukomiu.

Założenia dworskie w Rościszewie i w miejscowości Łukomie stanowią elementy zespołów dworsko-parkowych z zachowanymi założeniami parkowymi.

Park w Rościszewie

Park powstał w II połowie XVIII w., zajmuje powierzchnię około 2,8 ha. Położony jest w centrum wsi, otoczony zabudową mieszkaniową i drogami. Aleja dojazdowa obsadzona szpalerem kasztanowców usytuowana jest na osi głównej dworu w części wschodniej założenia parkowego. Część centralną parku tworzy układ wodny oraz aleja lipowo – grabowa, natomiast od zachodu i północy znajdują się sady owocowe otoczone szpalerami drzew liściastych. Układ komunikacyjny na terenie parku tworzą alejki spacerowe z mostkami nad kanałami wodnymi. Park posiada w większości drzewostan liściasty, występują głównie jesion pospolity, grab i lipa drobnolistna. Na terenie parku znajdują się cenne drzewa pomnikowe takie jak: klon jawor o obwodzie 286 cm, lipa drobnolistna o obwodzie 370 cm, dwa graby o obwodach 220 cm i 259 cm oraz fragmenty alei lipowej z okazami o obwodach od 202 cm do 252 cm. Znaczną część starodrzewu stanowią również kasztanowce. Wśród gatunków iglastych występuje jeden świerk srebrny i trzy żywotniki. Dużą część drzewostanu stanowią również drzewa owocowe, głównie jabłonie i grusze w dawnych odmianach o rozłożystych, malowniczych koronach. Park jest w dobrym stanie zachowania, regularnie wykonywane są prace pielęgnacyjne i uzupełniające nasadzenia.

W roku 2023 zrealizowano inwestycje pn. „Budowa sceny plenerowej w miejscowości Rościszewo”.

Park w Łukomiu

Park powstał na przełomie XIX i XX w., zajmuje powierzchnię około 3,7 ha. Położony jest na wysokim brzegu rzeki Skrwy, na jego terenie brak zbiorników wodnych. Stanowi on przykład ogrodu użytkowego z minimalnym układem dekoracyjno – wypoczynkowym. Ogród ma kształt wydłużonego prostokąta w układzie kwatrowym i usytuowany jest po południowej stronie drewnianego dworu, do którego od strony północnej prowadzi aleja obsadzona szpalerami kasztanowców. Po południowej stronie dworu znajduje się gazon obsadzony świerkami oraz krzewami. W zachodniej części założenia parkowego znajduje się sad, w części południowej boisko sportowe o nawierzchni trawiastej. Park posiada dość zróżnicowany drzewostan, przeważają gatunki liściaste głównie: lipa drobnolistna i grab pospolity oraz jabłonie. Wśród gatunków iglastych występuje głównie świerk zwyczajny.

Architektura mieszkalna

Na terenie gminy Rościszewo można odnaleźć elementy architektury drewnianej, głównie domy jednorodzinne. W ostatnich latach zaobserwować można znaczny ubytek drewnianych domów z terenu gminy poprzez ich wyburzenie ze względu na bardzo zły stan techniczny zagrażający mieszkańcom.

Do obiektów zabytkowych zaliczały się również nieistniejące obecnie chałupy drewniane, które znajdowały się w miejscowościach: Łukomie i Rzeszotary - Zawady.

Miejsca pamięci narodowej

Na terenie gminy Rościszewo znajdują się miejsca pamięci narodowej.

Jednym z nich jest głaz w Rościszewie z tablicą pamięci znajduje się przy ogrodzeniu wejścia na teren dworski. Jest poświęcony pamięci mieszkańców Rościszewa którzy zginęli z rąk okupanta hitlerowskiego w czasie II wojny światowej. Na tablicy umieszczonej na głazie napis brzmi: „W tym dniu 18 września 1942 roku zostało powieszonych przez okupanta 14 patriotów, Cześć i chwala”.

5.2.3. Zestawienie obiektów z terenu gminy wpisanych do Rejestru Zabytków Województwa Mazowieckiego

Na terenie gminy Rościszewo znajduje się 5 grup obiektów zabytków nieruchomych, wpisanych do rejestru zabytków województwa mazowieckiego. Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy.

Zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków w gminie Rościszewo.

Lp.	Nazwa obiektu	Miejscowość	Nr rejestru	Data wpisu do rejestru
1.	Dwór drewniany, zbudowany w I poł. XIX w., wraz z parkiem krajobrazowym i sadem owocowym o łącznej powierzchni ok. 3 ha	Łukomie	499	25.05.1979 r.
2.	kościół parafialny p. w. św. Katarzyny, drewniany z 1796 r., rozbudowany około 1881 r. oraz dzwonnice drewnianą 1872 r.	Łukomie	436	06.02.1978 r.
3.	Kościół parafialny pw. św. Józefa wraz z plastycznym i architektonicznym wyposażeniem wnętrza i najbliższym otoczeniem w promieniu 50 m	Rościszewo	30/101W	20.01.1958 r.
4.	Dawny dwór parterowy z dwoma skrzydłami z XVIII w. wraz z najbliższym otoczeniem w promieniu 100 m	Rościszewo	29/100	20.01.1958 r.
5.	Spichlerz należący do zabudowań gospodarczych przy dworze, murowany z kamienia, konstrukcja wewnętrzna drewniana, z połowy XIX w.	Rościszewo	470	14.11.1978 r.

Stan zabytków ujętych w rejestrze zabytków na terenie gminy ocenia się jako dobry.

Zakres i formy ochrony oraz opieki nad zabytkami rejestrowymi przez ich właścicieli i użytkowników reguluje przede wszystkim ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. 2022 poz. 840 z późn. zm.) oraz akty wykonawcze do ustawy, w tym m.in. rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych.

Obowiązek zgodnego z przepisami użytkowania i zarządzania obiektem zabytkowym spoczywa na jego właścicielu lub posiadaczu. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Niezależnie od w/w obowiązków użytkownik zabytku jest zobowiązany zawiadomić służby konserwatorskie o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;
- 2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
- 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;
- 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie zabytków, pozwolenia konserwatorskiego wymaga:

- prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;
- wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- prowadzenie badań archeologicznych;
- przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;
- dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów,
- podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru;
- poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Prace mające charakter bieżącej konserwacji, np. odświeżanie ścian we wnętrzu obiektu bez zmiany ich kolorystyki i wymiany tynków, miejscowa wymiana instalacji np. gniazd elektrycznych, kranów itp., wymiana powojennego wystroju wnętrz bez naruszania zabytkowej substancji obiektu, nie wymagają uzyskania pozwolenia konserwatorskiego, jedynie zgłoszenia właściwemu konserwatorowi.

Właściciel lub posiadacz zabytku może wystąpić do właściwego konserwatora zabytków o wydanie w formie pisemnej zaleceń konserwatorskich, pomocnych w przygotowaniu dokumentacji projektowej czy sformułowaniu zakresu planowanych prac. Zalecenia konserwatorskie mają na celu określenie sposobu korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także określenie zakresu dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku.

5.2.4. Zestawienie obiektów z terenu gminy Rościszewo wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków

Ewidencja zabytków, w brzmieniu w/w Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840, ze zm.), art. 21, jest podstawą dla sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Ewidencja zabytków jest uporządkowanym zbiorem opracowań, wykonywanym wg jednorodnych wzorców, stanowiącym podstawowe informacje o obiektach zabytkowych. Krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków prowadzi Generalny Konserwator Zabytków. Wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Natomiast gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków prowadzi wójt (burmistrz, prezydent miasta) danej gminy.

Za kryteria decydujące o wpisie obiektu do ewidencji przyjęto:

- stopień zachowania walorów zabytkowych;
- funkcję obiektu i wpływ jego formy na ogólny charakter zabudowy miejscowości;
- wartość historyczną, artystyczną i naukową.

Gmina Rościszewo posiada Gminną Ewidencję Zabytków opracowaną w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości oraz stanowisk archeologicznych. W Gminnej Ewidencji Zabytków znajduje się 17 obiektów zabytkowych, dla 13 istniejących sporządzono karty adresowe, z których 11 jest wpisanych do rejestru zabytków. Karty adresowe Gminnej Ewidencji Zabytków obejmują m.in.: zespoły dworsko – parkowe i zespoły kościelne.

Osiem obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy stanowi własność kościelną, pięć prywatną, cztery to własność komunalna.

Na terenie gminy Rościszewo znajduje się 212 stanowisk archeologicznych, żadne spośród nich nie zostało wpisane do rejestru zabytków. Ponadto 14 stanowisk nie zostało zweryfikowanych w terenie. Dla wszystkich stanowisk archeologicznych sporządzono karty adresowe.

Część dotycząca zabytków nieruchomości została przyjęta Zarządzeniem Nr 29/2016 Wójta Gminy Rościszewo z dnia 15 listopada 2016 r. w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków z terenu gminy Rościszewo.

5.2.5. Zabytki ruchome

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje zabytek ruchomy, jako „rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością i stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”.

Do zabytków ruchomych podlegających ochronie i opiece zalicza się dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, prezentujące minione kierunki artystyczne oraz inne obiekty niebędące w pełni dziełami sztuki (np. wytwory sztuki ludowej i rękodzieła, obiekty etnograficzne, instrumenty muzyczne, przedmioty zgromadzone w kolekcjach, numizmaty, pieczęcie, medale i ordery, militaria, pamiątki historyczne, przedmioty związane z wybitnymi osobistościami lub instytucjami). Ponadto, prócz obiektów wchodzących w skład wyposażenia budowli, także ich wystrój architektoniczny nazywany jest zabytkiem ruchomym (np. rzeźby, płaskorzeźby, malowidła ścienne, mozaiki, sztukaterie i detal architektoniczny: gzymsy, obramowania otworów okiennych i drzwiowych oraz rzeźby ogrodowe, fontanny, kapliczki i krzyże przydrożne, drogowskazy kamienne, nagrobki itp.).

Rejestr Zabytków Ruchomych prowadzony jest podobnie jak Rejestr Zabytków Nieruchomych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wniosek właściciela zabytku lub z obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę. Do rejestru zabytków nieruchomości nie wpisuje się obiektów znajdujących się w inwentarzu muzeum lub wchodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego.

Na terenie gminy Rościszewo znajdują się liczne zabytki ruchome wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków województwa mazowieckiego. Są to elementy wystroju i wyposażenia wnętrz zabytkowych kościołów:

- kościoła parafialnego p.w. św. Józefa w Rościszewie:

- barokowy relikwiarz,
- barokowa ambona,

- późnoklasycystyczny nagrobek dzieci rodziny Hemplów.

- kościoła p.w. św. Katarzyny w Łukomiu:

- późnogotycki krucyfiks,
- barokowy zamek w drzwiach z prezbiterium do zakrystii,
- barokowy ołtarz główny i neobarokowe ołtarze boczne,
- barokowe obrazy,
- barokowy kocioł muzyczny,
- barokowe lichtarze,
- barokowy ornat,
- barokowy lichtarz na paschał,
- barokowe kociołki na wodę święconą,
- barokowa ambona,
- regencyjna monstrancja,
- klasycystyczna szafa zakrystyjna,
- klasycystyczne: szafa i komoda na ornaty,
- ludowa rzeźba Chrystusa do grobu,
- ludowa rzeźba Matki Boskiej Skępskiej.

Pochodzą one z różnych okresów, najstarszy z nich to późnogotycki krucyfiks z XVI w. wykonany z polichromowanego drewna przez nieznanego autora i umieszczony na belce tęczowej.

Z dokumentacji znajdującej się u wojewódzkiego konserwatora zabytków wynika, że liczba zabytków ruchomych była większa niż obecnie. Niektóre z nich uległy jednak zniszczeniu, jak np. kielichy mszalne i monstrancja, krucyfiks, lampa wieczna, manierystyczny obraz i barokowa szafa zakrystyjna.

5.2.6. Zabytki archeologiczne

Zgodnie z art. 3 pkt. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytkiem archeologicznym jest zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Przedmiotem ochrony są zatem nie tylko poszczególne wytwory człowieka, ale i ich kulturowy kontekst - razem tworzą integralną całość, w terminologii naukowej zwaną stanowiskiem archeologicznym. Wydzielony wytwór określa się natomiast mianem artefaktu. Stanowiskiem archeologicznym jest obszar występowania archeologicznych zabytków nieruchomych i ruchomych jako spójnej całości, zaś artefaktem jest wydzielony, indywidualny zabytek ruchomy, np. pozyskany w trakcie badań archeologicznych. Wzajemne powiązanie przestrzenne poszczególnych nieruchomych i ruchomych części stanowiska archeologicznego stanowi właściwą, oryginalną i niepowtarzalną substancję zabytku archeologicznego.

Na terenie gminy Rościszewo znajduje się 212 stanowisk archeologicznych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków archeologicznych, w tym 14 stanowisk archiwalnych (niezweryfikowanych i niepotwierdzonych w terenie).

Żadne spośród wszystkich 212 stanowisk archeologicznych nie zostało wpisanych do rejestru zabytków. Gmina została podzielona na 7 obszarów AZP:

Obszar APZ 41 – 54 do którego należą miejscowości:

- Puszcza – 1 stanowisko,
- Łukomie – 9 stanowisk,

- Topiąca – 4 stanowiska,
- Puszcza – 11 stanowisk,
- Września – 8 stanowisk,
- Pianki – 10 stanowisk;

Obszar APZ 42 – 53 do którego należą miejscowości:

- Babiec Wiączanki – 2 stanowiska;

Obszar APZ 42 – 54 do którego należą miejscowości:

- Borowo – 14 stanowisk,
- Babiec Piaseczny – 11 stanowisk,
- Bryski – 3 stanowiska,
- Huta Łukomska – 2 stanowiska,
- Łukomie – 27 stanowisk,
- Stopin – 8 stanowisk,
- Września – 2 stanowiska,
- Babiec Rzały – 9 stanowisk,
- Babiec Wiączanki – 10 stanowisk,
- Zamość Nowy – 7 stanowisk,
- Zamość – 1 stanowisko,
- Rościszewo – 15 stanowisk,
- Polik – 9 stanowisk,
- Pianki – 3 stanowiska;

Obszar APZ 42 – 55 do którego należą miejscowości:

- Lipinki – 4 stanowiska,
- Rzeszotary-Zawady – 5 stanowisk,
- Rumunki – 4 stanowiska,
- Rościszewo – 1 stanowisko,
- Polik – 3 stanowiska;

Obszar APZ 43 – 54 do którego należą miejscowości:

- Zamość – 5 stanowiska,
- Kuski – 3 stanowiska,
- Śniedzanowo – 4 stanowiska,
- Babiec Piaseczny – 3 stanowiska;

Obszar APZ 43 – 55 do którego należą miejscowości:

- Rzeszotary-Stara Wieś – 2 stanowiska,

- Rzeszotary-Chwały – 5 stanowisk,
- Rzeszotary-Górtaty – 3 stanowiska,
- Kuski – 3 stanowiska,
- Komorowo – 1 stanowisko.

Zabytki archeologiczne znajdujące się na terenie gminy reprezentują różne epoki: kamienia, brązu, starożytności, średniowiecza oraz nowożytności. Są to ślady osadnictwa, osady, obozowiska, ślady produkcji, huta żelaza, huta szkła, grodzisko i skarb.

Zabytki archeologiczne na terenie gminy reprezentują również różne kultury, między innymi kulturę trzciniecką, pucharów lejkowatych, przeworską, łużycką, prapolską i ceramiki sznurowej.

Najstarsze zabytki archeologiczne to ślady osadnictwa pochodzące z epoki kamienia znajdujące się w miejscowościach: Puszcza, Pianki, Babiec Piaseczny, Babiec Wiączniki, Rościszewo, Stopin, Polik, Łukomie oraz z okresu mezolitu, neolitu i epoki brązu. Do najstarszych zabytków archeologicznych należą również odkryte w miejscowościach Puszcza i Łukomie osady pochodzące z okresu mezolitu oraz w miejscowości Rzeszotary-Stara Wieś osada z okresu neolitu.

Jednym z cenniejszych odkryć archeologicznych, które miało miejsce w miejscowości Babiec Piaseczny, było znalezienie dużej ilości cennych monet z XVII wieku.

Najliczniejszą grupę wśród zabytków archeologicznych stanowią ślady osadnictwa oraz osady. Mniej liczne są stanowiska archeologiczne o funkcji obiektu określonej jako obozowisko, grodzisko, huta szkła, huta żelaza, ślad produkcji. Znaczną część stanowisk stanowią stanowiska pradziejowe „nieokreślone” oraz pochodzące z okresu średniowiecza i okresu nowożytnego.

Wszystkie stanowiska archeologiczne znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji stanowisk archeologicznych zostały ujęte w Gminnej ewidencji zabytków, dla wszystkich sporządzone zostały karty adresowe. Stanowiska nie potwierdzone w terenie opisano w kartach adresowych jako archiwalne.

Wykaz stanowisk archeologicznych znajdujących się na terenie gminy Rościszewo zamieszczono w Załączniku nr 1 do niniejszego opracowania.

5.2.7. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne odgrywa istotną rolę w jednoczeniu i określaniu kulturowej tożsamości grup społecznych. Odzwierciedla jej oczekiwania, które są wyrażane m.in. w formie języka, literatury, muzyki, tańca, obyczajów, ubioru.

Organizacją życia kulturalnego w Gminie zajmuje się Gminna Biblioteka Publiczna w Rościszewie i Filia w Łukomiu. Biblioteka corocznie organizuje następujące zajęcia cykliczne:

- lekcje biblioteczne
- lekcje tematyczne
- nauka gry w szachy
- zajęcia komputerowe
- akcja „Cała Polska czyta Dzieciom”
- bezpieczny przedszkolak
- biblioteka przyjazna dla zuchów i harcerzy

Na terenie gminy Rościszewo mieszkańcy mają możliwość angażowania się w życie kulturalne gminy poprzez aktywną działalność następujących stowarzyszeń:

- Koło Gospodyń Wiejskich Zamość
- Koło Gospodyń Wiejskich w Rościszewie
- Koło Gospodyń i Gospodarzy Wiejskich w Łukomiu

- Koło Gospodyń Wiejskich w Poliku
- OSP w następujących miejscowościach: Rościszewo; Chwały, Lipniki, Polik, Września, Łukomie, Kuski, Stara Wieś
- Stowarzyszenie Nasza Gmina Rościszewo
- Rościszewskie Stowarzyszenie Wędkarskie „Święty Jan”
- Ludowy Klub Sportowy Skrwa Łukomie
- Orkiestra Dęta OSP w Łukomiu.

Ponadto corocznie na terenie gminy organizowane są imprezy kulturalne takie jak:

- Zawody strażackie
- Dożynki Gminne
- Dzień dziecka
- Narodowe czytanie

Gmina corocznie realizuje działania związane z upamiętnianiem ofiar hitleryzmu. 18 września 1942 roku Niemcy dokonali zbiorowej egzekucji członków Polskiej Organizacji Zbrojnej. W miejscu egzekucji i przy pomniku - wspólnym grobie corocznie oddawany jest hołd ofiarom.

Do dziedzictwa niematerialnego zaliczyć można także pamięć o Fryderyku Chopinie. Podróżując latem 1827 r. na Pomorze, Fryderyk Chopin wraz z hrabią Ksawerym Zboińskim odwiedził rościszewską posiadłość. Z rodziny Jeżewskich pochodziła matka hrabiego Zboińskiego, Józefa Jeżewska, która wyszła za mąż w miejscowym kościele w 1789 r. za Jana Nepomucena Zboińskiego (szambelana królewskiego).

Na dziedzińcu dworu w Rościszewie stoi grupa drewnianych rzeźb, która przypomina o tym historycznym wydarzeniu. Jest generałowa Józefa Jeżewska oraz jej synowie Ignacy Aleksander i Ksawery. Witają przybyłego z wizytą Fryderyka Chopina i Ksawerego Zboińskiego.

Na terenie dworu w Rościszewie utworzona została izba pamięci poświęcona F. Chopinowi, w której znajdują się dzieła malarzy, rzeźbiarzy stworzone podczas ostatniego pleneru malarskiego który odbył się 3-12 lipca 2010r. w Rościszewie.

Fotografia 7. Widok na izbę pamięci w dworze w Rościszewie.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformułowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę SWOT słabych i mocnych stron gminy Rościszewo, a także szans i zagrożeń.

Mocne strony:

- 1) Rozpoznana historia gminy
- 2) Zasób zabytków na terenie gminy, w tym wpisanych do rejestru zabytków
- 3) Dobry stan zachowania obiektów sakralnych
- 4) Opracowana gminna ewidencja zabytków
- 5) Historyczne cmentarze i miejsca pamięci
- 6) Liczne stanowiska archeologiczne
- 7) Korzystne położenie w sąsiedztwie dużych aglomeracji miejskich: Płock, Warszawa i Toruń oraz dość korzystny układ komunikacyjny w relacjach wewnętrznych i w powiązaniu z obszarami sąsiednimi w skali regionalnej, stwarzające dogodne warunki do rozwoju turystyki i rekreacji oraz promocji zasobów dziedzictwa historycznego i kulturowego
- 8) Przynależność gminy do Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Sierpeckie Partnerstwo”
- 9) Funkcjonująca izba pamięci poświęcona Fryderykowi Chopinowi
- 10) Pozyskiwane w ostatnich latach środki na działania związane z rewitalizacją cennych obiektów zabytkowych
- 11) Położenie zabytkowego kościoła w Łukomiu na „Szlaku drewnianej architektury sakralnej – Pętla płocka”

Słabe strony:

- 1) Nieliczne obiekty zabytkowe tworzące zasoby dziedzictwa kulturowego gminy
- 2) Brak oznaczeń i tablic informacyjnych dotyczących większości obiektów zabytkowych
- 3) Niewystarczająca działalność w zakresie promocji Gminy
- 4) Brak dostatecznie rozwiniętej infrastruktury turystycznej (obiekty noclegowe i gastronomiczne, ścieżki rowerowe)
- 5) Brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych
- 6) Widoczny zanik drewnianej architektury mieszkalnej i gospodarczej
- 7) Brak prowadzonej aktualizacji planu ochrony zabytków na wypadek konfliktów zbrojnych
- 8) Brak pełnego pokrycia powierzchni gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego

Szanse:

- 1) Zwiększenie środków budżetowych Gminy na działania związane z ochroną zabytków
- 2) Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków
- 3) Szersza promocja walorów kulturowych i przyrodniczych Gminy, przyciągająca turystów
- 4) Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne

- 5) Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk)
- 6) Korzystanie ze wsparcia struktur takich jak np. Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich
- 7) Zachowanie tożsamości regionalnej mieszkańców od edukacji szkolnej poprzez festyny, lokalne święta, konkursy itd.
- 8) Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych i stowarzyszeń
- 9) Rozwój agroturystyki
- 10) Rozwój szlaków turystycznych na terenie gminy

Zagrożenia:

- 1) Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych
- 2) Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych
- 3) Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska
- 4) Zanik tradycji i tożsamości regionalnych
- 5) Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego
- 6) Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych
- 7) Brak realizacji działań związanych z rozbudową infrastruktury turystycznej

7. Stopień realizacji założeń Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Rościszewo na lata 2020-2023

W Programie Opieki nad Zabytkami gminy Rościszewo na lata 2016 - 2019 wyznaczono trzy główne priorytety oraz przypisane im kierunki działań i zadania:

Priorytet I : Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno - gospodarczego gminy

Kierunki działań:

- Zapobieganie procesowi degradacji zabytków i tworzenie warunków do poprawy stanu ich zachowania
- Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne
- Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

Priorytet II : Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

Kierunki działań:

- Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego

Priorytet III: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości

Kierunki działań:

- Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy

- Edukacja i popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym gminy
- Promocja i kreowanie produktów turystyki kulturowej

W latach 2020-2023 zrealizowano w ramach poszczególnych określonych w programie priorytetów następujące zadania:

Priorytet I. Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno – gospodarczego gminy:

- Realizacja działań rewitalizacyjnych na terenie dworu i parku w Rościszewie, zgodnie z poniższą tabelą

Rok	Zakres zrealizowanych działań
2021	- Odnowienie tynków i okładzin architektonicznych XVIII w. dworze w Rościszewie - 138.888,00 zł - Mycie i konserwacja dachówki ceramicznej na dworku w Rościszewie - 12 000,00 zł - Zabiegi pielęgnacyjne i konserwacyjne w parku w miejscowości Rościszewo - 24 796,50 zł
2022	- Budowa sceny plenerowej w miejscowości Rościszewo 274 00,00 zł - Budowa oświetlenia z własnym źródłem zasilania oraz budowa ścieżki pieszej w parku w miejscowości Rościszewo 240 287,74 zł
2023	- Budowa parku linowego w parku w Rościszewie - 397.905,00 zł - Modernizacja oświetlenia w zabytkowym parku w Rościszewie - 114.032,06 zł

- Prowadzono prace restauratorskie na terenie kościoła parafialny p.w. św. Katarzyny w Łukomiu: wymieniono pokrycie dachowe, odrestaurowano drewnianą podłogę w kościele, położono kostkę brukową wokół kościoła
- corocznie nawiązywano współpracę z urzędem pracy w zakresie pozyskania około 10 osób bezrobotnych do prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych i porządkowych przy zabytkach i w ich bezpośrednim sąsiedztwie, w okresie od maja do października,
- pozyskano środki finansowe w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków na realizację inwestycji, zgodnie z poniższą tabelą.

Obiekt	Zakres planowanych inwestycji	Kwota pozyskanego wsparcia finansowego
kościół pw. św. Józefa w Rościszewie	- prace polegające na naprawie i uzupełnieniu tynków, wykonaniu tynków renowacyjnych fundamentów oraz izolacji przeciw wilgociowej fundamentów ; - orynnowania - uzupełnieniem oraz naprawą rur spustowych i rynien z blachy miedzianej; - malowania ścian wewnętrznych kościoła - w zakresie m.in. oczyszczenie ścian, gruntowanie oraz wykonanie tynków renowacyjnych wraz z pracami towarzyszącymi, malowanie ścian i sztukaterii, renowacja boazerii i schodów; - stolarki - renowacja elementów stolarki oraz wymiana elementów skrzydeł drzwiowych wraz z wykonaniem prac towarzyszących; - renowacją ołtarza głównego; - wykonanie dokumentacji konserwatorskiej i architektoniczno-budowlanej	1.918.400,00 zł brutto

Zespół dworski w Rościszewie	Renowacja budowli o charakterze zabytkowym w znacznej mierze polegać będzie na usunięciu do wysokości 1,2 m zniszczonych tynków i wykonania nowych tynków które zagwarantują odbieranie soli przez następne 10 lat użytkowania. Końcowym etapem będzie pomalowanie ścian w celu zachowania jednolitej kolorystyki i przywrócenia jej pierwotnych kolorów.	149.500,00 zł brutto
------------------------------	---	----------------------

8. Założenia programowe

Ustalone poniżej priorytety, kierunki działań i zadania i wynikające z nich działania wyznaczają politykę gminy w zakresie ochrony zabytków na lata 2024-2027.

Zakłada się kontynuację działań w ramach poprzedniego programu opieki nad zabytkami, celem zachowania spójnej polityki gminy w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

Tabela 2. Priorytety, kierunki działań i zadania Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Rościszewo na lata 2024-2027.

Priorytet I : Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno – gospodarczego gminy

Kierunki działań:	Zadania:
Zapobieganie procesowi degradacji zabytków i tworzenie warunków do poprawy stanu ich zachowania	<ul style="list-style-type: none"> Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed niszczeniem i dewastacją. Coroczne przeznaczanie środków finansowych z budżetu Gminy na najcenniejsze obiekty zabytkowe. Wdrożenie opracowanego projektu adaptacji zabytkowego spichlerza na cele użyteczności publicznej znajdującego się w zasobach komunalnych; pozyskiwanie na ten cel środków z dotacji między innymi z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Prowadzenie bieżących prac remontowo – konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy, między innymi kościoła i dworku w Rościszewie. Wspieranie i pomoc w uzyskaniu dofinansowania prac rewaloryzacyjnych i remontowo – konserwatorskich przy obiektach zabytkowych i zabytkach ruchomych niebędących własnością gminy.
Podjęcie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne	<ul style="list-style-type: none"> Stymulowanie prowadzenia bieżących prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni, cmentarzach i innych zabytkach nieruchomych. Popularyzacja iluminacji zwiększającej ekspozycję i atrakcyjność najcenniejszych zabytków

	<ul style="list-style-type: none"> • Kontynuacja wprowadzenia oznaczeń i tablic informacyjnych o obiektach zabytkowych. • Wykonanie inwentaryzacji kapliczek i krzyży przydrożnych.
<p>Podjmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kontynuacja współpracy z urzędami pracy w zakresie pozyskania osób bezrobotnych dla prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych i porządkowych przy zabytkach i w ich bezpośrednim sąsiedztwie. • Wspieranie funkcjonowania i rozwoju instytucji zajmującej się kulturą. • Wspieranie rozwoju muzeów lokalnych, izb pamięci, skansenów itp.
<p>Priorytet II : Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego</p>	
Kierunki działań:	Zadania:
<p>Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ochrona ekspozycji obiektów zabytkowych poprzez wprowadzanie odpowiednich ustaleń w planie ogólnym, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i w decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. • Walka z samowolami budowlanymi.
<p>Monitorowanie stanu zachowania zabytków oraz działania na rzecz jego poprawy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wykonanie aktualizacji planu ochrony zabytków na wypadek konfliktów i sytuacji kryzysowych. • Wykonanie aktualizacji gminnej ewidencji zabytków. • Wykreślenie z gminnej ewidencji zabytków obiektów nieistniejących w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.
<p>Priorytet III : Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości</p>	
Kierunki działań:	Zadania:
<p>Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Aktualizowanie informacji o zabytkach na stronie internetowej gminy. • Rozpowszechnianie w miejscach ogólnodostępnych ulotek i folderów informacyjnych dotyczących walorów kulturowych gminy.
<p>Edukacja i popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym gminy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Udział w szkoleniach związanych z gospodarką przestrzenną w aspekcie ochrony dziedzictwa kulturowego.

	<ul style="list-style-type: none">• Wspieranie realizacji konkursów wiedzy o dziedzictwie kulturowym gminy, wystaw i innych działań edukacyjnych.• Wspieranie publikacji i popularyzacja wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników itp.) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy.• Ustanowienie i przyznawanie nagrody za osiągnięcia w dziedzinie upowszechniania i ochrony kultury materialnej gminy (w tym prac magisterskich i dyplomowych).• Upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego przez system edukacji przedszkolnej i szkolnej.• Współpraca ze Stowarzyszeniem Lokalna Grupa Działania „Sierpeckie Partnerstwo” oraz Lokalną Organizacją Turystyczną nad Skrwą i Sierpionicą w upowszechnianiu wiedzy o spuściźnie historycznej gminy.
Promocja i kreowanie produktów turystyki kulturowej	<ul style="list-style-type: none">• Tworzenie szlaków turystycznych (np. pieszych, rowerowych) wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego.• Utworzenie i modernizacja elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej.• Wprowadzenie zintegrowanego systemu informacji wizualnej (m.in. za pomocą tablic informacyjnych) obejmującego zasoby i wartości dziedzictwa kulturowego gminy.• Rozwijanie współpracy z innymi samorządami gminnymi w zakresie promocji i kreowania produktów turystyki kulturowej.• Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w gospodarczej i turystycznej promocji gminy.

9. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Zadania określone w *Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Rościszewo na lata 2024-2027* będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- 1) prawnych – wynikających z przepisów ustawowych, obejmujących między innymi uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, stref ochrony konserwatorskiej, budowę parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do wojewódzkiego rejestru lub włączenie do wojewódzkiej ewidencji zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- 2) finansowych – obejmujących między innymi finansowanie prac konserwatorskich, remontowych i archeologicznych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy lub znajdujących się w trwałym zarządzie jej jednostek lub zakładów budżetowych, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, w zależności od możliwości finansowych gminy;
- 3) koordynacji – obejmujących między innymi realizację zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w dokumentach strategicznych województwa i gminy, współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
- 4) społecznych – obejmujących między innymi działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;
- 5) kontrolnych – obejmujących między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

10. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Rościszewo na lata 2024-2027 po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Gminy, w celu przyjęcia go Uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Co dwa lata Wójt będzie sporządzał sprawozdania z realizacji zadań programu i przedstawiał je Radzie Gminy.

Dla dokonania tej oceny niezbędne jest ustalenie kryteriów i wskaźników umożliwiających ocenę stopnia realizacji zadań ustalonych w programie.

Ustalono następujące kryteria prowadzenia oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami z podziałem na poszczególne priorytety:

Tabela 3. Kryteria prowadzenia oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Rościszewo na lata 2024-2027.

Priorytet I : Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno – gospodarczego gminy	
Lp.	Kryteria i wskaźniki oceny:
1	Poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami
2	Wartość finansowa zrealizowanych prac remontowo – konserwatorskich i rewaloryzacji obiektów zabytkowych oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom
3	Liczba i wartość wystąpień o uzyskanie środków zewnętrznych
4	Liczba działań podjętych dla zwiększenia atrakcyjności zabytków
5	Liczba działań związanych z oznaczeniem obiektów zabytkowych
6	Zakres działań i współpracy podejmowanych dla tworzenia miejsc pracy związanych z zabytkami
7	Wartość środków finansowych przeznaczonych na funkcjonowanie i rozwój Gminnego Domu Kultury, muzeów lokalnych, izb pamięci, skansenów itp.
Priorytet II : Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego	
Lp.	Kryteria i wskaźniki oceny:
1	Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu obiektów zabytkowych
2	Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu uwzględniających ochronę ekspozycji obiektów zabytkowych
Priorytet III : Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości	
Lp.	Kryteria i wskaźniki oceny:
1	Liczba wykonanych aktualizacji w zakresie informacji o dziedzictwie kulturowym na stronie internetowej gminy
2	Liczba szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego
3	Liczba opracowanych, wydanych publikacji, w tym ulotek, folderów promocyjnych, map, przewodników itp.
4	Liczba zrealizowanych konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych i popularyzujących wiedzę o dziedzictwie kulturowym gminy
5	Liczba i długość utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych itp.
6	Liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej
7	Sposób i zakres współpracy z innymi samorządami gminnymi, stowarzyszeniami itp. w zakresie promocji i kreowania produktów turystyki kulturowej.

11. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Obowiązującym wyznacznikiem sposobu finansowania opieki nad zabytkami są zasady, które zawiera Rozdział 7. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840, ze zm.). Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną, lub inną jednostkę organizacyjną w tym także na jednostki z sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku.

Dotacje udzielane przez ministra i wojewódzkich konserwatorów zabytków mogą być przeznaczane na szereg działań przy zabytkowych obiektach wpisanych do rejestru zabytków, niezbędnych dla zachowania

i poprawy stanu technicznego oraz substancji zabytkowej obiektu. Do katalogu prac i działań należą: techniczne

i konserwatorskie ekspertyzy, konserwatorskie lub architektoniczne badania i dokumentacje, opracowania programów prac konserwatorskich, projekty budowlane, zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku, stabilizacja konstrukcyjna części składowych zabytku lub ich częściowe odtworzenie, odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności; uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej, zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Dodatkowo dotacje na działania przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków mogą być udzielane przez organy stanowiące jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty województwa) na zasadach określonych w podjętej przez dany organ uchwale.

Zgodnie z nowelizacją ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o zabytków

i opiece nad zabytkami, utworzony został Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków – państwowy fundusz celowy. Głównymi wpływami Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków są administracyjne kary pieniężne

nakładane w wypadkach, które dotychczas stanowiły wykroczenia. Są to środki z administracyjnych kar, które nakładane mogą być w ściśle określonych przypadkach. Karom pieniężnym podlegać mogą osoby, które bez uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków (lub niezgodnie z zakresem określonym w pozwoleniu wojewódzkiego konserwatora zabytków) wykonują np.: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, roboty budowlane w otoczeniu zabytku; prowadzą badania konserwatorskie archeologiczne lub architektoniczne przy zabytku wpisanym do rejestru. Kary pieniężne, nakładane są przez organy ochrony zabytków.

Wpływami do Funduszu mogą też być zasądzenia przez sąd w sprawach przestępstw zniszczenia lub uszkodzenia zabytku. Środki, zgromadzone na koncie Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków w pierwszej kolejności przeznaczane są na ratowanie zabytków zagrożonych lub zniszczonych.

Najważniejsze potencjalne źródła dofinansowania działań i zadań z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami dla Gminy Rościszewo na lata 2024-2027 przedstawiono w poniższej tabeli. Zaznaczyć należy, iż są to wybrane źródła możliwości pozyskania dofinansowania.

Tabela 4. Wybór możliwości pozyskania dofinansowania działań ujętych w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Rościszewo na lata 2024-2027.

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	<p>– Ochrona zabytków</p> <p>Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.</p> <p>Kluczowe dla realizacji celów programu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku. W ramach programu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. Duży nacisk kładziony jest na dofinansowanie prac przy obiektach najbardziej zagrożonych oraz zabytkach najcenniejszych – wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznanych za Pomniki Historii oraz tych, posiadających wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Istotnym celem programu jest również zwrócenie uwagi na obiekty, mające szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego – zarówno w kontekście ogólnoswiatowym, jak lokalnym, gdzie pełnią ważną rolę nośnika historii i tradycji. Istotnym celem programu jest poprawa stanu instytucji kultury mieszczących się w zabytkowych siedzibach, których remonty ze względu na intensywność użytkowania są szczególnie potrzebne.</p> <p>O dofinansowanie w ramach programu mogą ubiegać się podmioty prawa</p>

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	<p>polskiego, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.</p> <p>– Ochrona zabytków archeologicznych</p> <p>Strategicznym celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Zadaniem programu jest wspieranie i promocja badań prowadzonych metodami niedestrukcyjnymi, wykorzystującymi techniki tradycyjne oraz nowoczesne osiągnięcia techniczne, a także opracowanie i publikacja ich wyników. W obu grupach zadań na wsparcie mogą liczyć przede wszystkim projekty, które zakładają prowadzenie badań na obszarach (lub w dziedzinach) niewystarczająco rozpoznanych lub upowszechnionych, promujących nowe kierunki badawcze, a także opracowanie i publikację wyników badań archeologicznych, zwłaszcza zakończonych przed 2010 r.</p> <p>O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać się mogą następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury, państwowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, publiczne uczelnie akademickie, niepubliczne uczelnie akademickie, podmioty prowadzące działalność gospodarczą.</p> <p>– Kultura Ludowa i tradycyjna</p> <p>Strategicznym celem programu jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (oraz narodowym), które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Dofinansowywane będą przedsięwzięcia związane ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych ich elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszących się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych. Szczególny nacisk w programie zostaje położony na projekty kompleksowe, integrujące zarówno nadawców – twórców depozytariuszy i nosicieli treści kultury wywodzących się ze społeczności lokalnych i regionalnych oraz profesjonalistów i znawców w swoich dziedzinach, jak i odbiorców (indywidualnych i zbiorowych). Istotne jest rejestrowanie, dokumentowanie i archiwizowanie materialnych i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych; tworzenie odpowiednich metod i narzędzi służących ich ochronie i upowszechnianiu; wypracowywanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie interdyscyplinarnych i międzyśrodowiskowych kontaktów; wykorzystywanie wszelkich form i sposobów promocji podejmowanych działań, w tym tworzenie ogólnodostępnych repozytoriów związanych z zasobami kultur tradycyjnych i ich transformacjami.</p> <p>O dofinansowanie w ramach programu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury (z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego); organizacje pozarządowe; podmioty prowadzące działalność gospodarczą: kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.</p> <p>– Wspieranie działań muzealnych</p> <p>Celem programu jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także –</p>

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	<p>prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych i wydawniczych. O dofinansowanie w ramach programu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury – z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego; organizacje pozarządowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.</p> <p>– Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju</p> <p>Strategicznym celem programu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości. Program ma za zadanie stworzenie możliwości sprzyjających otoczeniu tych miejsc stałą i stabilną opieką, polegającą w szczególności na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania miejsca pamięci oraz wydarzeń i osób z nim związanych; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy miejscu pamięci; zabezpieczenia i utrzymania miejsca pamięci oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z miejsca pamięci w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości i autentyzmu; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o miejscu pamięci oraz jego znaczeniu dla historii, dziedzictwa i tożsamości narodowej.</p> <p>– Kultura dostępna</p> <p>Celem programu jest wspieranie zadań służących ułatwieniu dostępu do kultury, skierowanych do szerokiego grona odbiorców i sprzyjających integracji społecznej. Działania te powinny służyć osiągnięciu realnych, systemowych i długofalowych efektów w niwelowaniu barier w dostępie do kultury w wymiarach: przestrzennym, ekonomicznym, społeczno -mentalnym i kompetencyjnym ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób z miejscowości pozbawionych bezpośredniego dostępu do narodowych zasobów dóbr kultury, instytucji kultury oraz instytucji artystycznych. O dofinansowanie w ramach programu ubiegać się mogą m.in. następujące podmioty prawa polskiego: państwowe instytucje kultury; samorządowe instytucje kultury; jednostki samorządu terytorialnego wyłącznie jako organy prowadzące publiczne szkoły artystyczne, w przypadku szkół nieprowadzących samodzielnej księgowości; organizacje pozarządowe; kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne, podmioty prowadzące działalność gospodarczą.</p>
Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków	<p>Środki Mazowieckiego Konserwatora Zabytków przeznaczone są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków położonych na terenie województwa mazowieckiego.</p> <p>Podmioty uprawnione do złożenia wniosku o udzielenie dotacji: Osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie.</p> <p>Szczegółowe informacje dotyczące terminów składania wniosków; wyszczególnienie rodzaju dokumentacji, prac oraz materiałów, na które może zostać udzielona dotacja; wnioski oraz niezbędne dokumenty, które należy złożyć w celu ubiegania się o dotację dostępne są na stronie internetowej: https://bip.mwzk.pl/dokument/43</p>

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
<p>Ministerstwo Spraw Wewnętrznych – Fundusz Kościelny</p>	<p>Powołany Fundusz Kościelny udziela dotacji na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w szczególności dotyczących: remontów dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszania i odgrzybiania, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, wodnej, kanalizacyjnej, odgromowej). W szczególnie uzasadnionych przypadkach może nastąpić finansowanie z Funduszu Kościelnego remontu ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: instrumenty muzyczne, dzwony) oraz stałych elementów wystroju wewnątrz (takich jak np.: ołtarze, polichromie, freski, posadzki).</p> <p>Więcej informacji na temat możliwości dofinansowania można pozyskać ze strony: https://www.gov.pl/web/mswia/fundusz-koscielny</p>
<p>Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnoprawnych</p>	<p>Dotacje w ramach działalności funduszu udzielane są na m.in. likwidację barier architektonicznych (w tym, także w obiektach zabytkowych) w myśl projektu Dostępna przestrzeń. Podmiotami uprawnionymi do otrzymywania środków są właściciele obiektu wymagającego likwidacji barier. Dotacja może być udzielona w wysokości do 50% wartości dla podmiotu, który nie jest przedsiębiorcą oraz do 30% wartości dla przedsiębiorcy.</p>
<p>Program Regionalny: Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027</p>	<p>Projekt programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027 został przekazany do Komisji Europejskiej i jest na etapie weryfikacji. Można wskazać dwa główne cele projektu Programu, które są związane z obszarem ochrony zabytków:</p> <p>Priorytet V - Fundusze Europejskie dla wyższej jakości życia na Mazowszu</p> <p>- Cel szczegółowy 4(vi) wzmocnienie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych - alokacja dla RWS – 11 000 000 EUR:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwój infrastruktury do prowadzenia działalności kulturalnej ważnej dla edukacji i aktywności kulturalnej, • rozwój międzysektorowej współpracy w zakresie przemysłów kultury i kreatywnych • turystyczne szlaki tematyczne i produkty turystyczne (odwołujące się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych i kulinarnych). <p>Główne grupy docelowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mieszkańcy województwa mazowieckiego, • JST, ich związki i stowarzyszenia (np. LGD), • jednostki organizacyjne JST, posiadające osobowość prawną, • organizacje pozarządowe,

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	<ul style="list-style-type: none">• kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,• przedsiębiorstwa,• instytucje kultury (szkoły artystyczne, uczelnie artystyczne, teatry, zespoły artystyczne, galerie, biblioteki, centra kultury),• instytucje edukacyjne, uczelnie. <p>Priorytet IX – Mazowsze bliższe obywatelom dzięki Funduszom Europejskim. Cel szczegółowy 5(i) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich CS 5 (i) będzie osiągnięty poprzez realizację na terenach miast i ich obszarów funkcjonalnych typów projektów:</p> <ul style="list-style-type: none">• Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego;• Rewitalizacja obszarów zdegradowanych. <p>Główne grupy docelowe:</p> <ul style="list-style-type: none">• mieszkańcy WM, w tym głównie z obszarów wskazanych do rewitalizacji,• JST, ich związki i stowarzyszenia (np. LGD),• jednostki organizacyjne JST, posiadające osobowość prawną,• organizacje pozarządowe,• kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,• przedsiębiorstwa,• instytucje kultury,• spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe,• instytucje edukacyjne, uczelnie. <p>Cel szczegółowy 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie CS 5(ii) będzie osiągnięty poprzez realizację typów projektów:</p>

Źródło dofinansowania	Cele i przedmiot dofinansowania
	<ul style="list-style-type: none"> • Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego; • Rewitalizacja obszarów zdegradowanych. <p>Główne grupy docelowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mieszkańcy WM, w tym głównie z obszarów wskazanych do rewitalizacji, • JST, ich związki i stowarzyszenia (np. LGD), • jednostki organizacyjne JST, posiadające osobowość prawną, • organizacje pozarządowe, • kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, • przedsiębiorstwa, • instytucje kultury, • spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, • instytucje edukacyjne, uczelnie. <p>Więcej informacji na temat możliwości dofinansowania można pozyskać ze strony: https://www.funduszedlamazowska.eu/fundusze-europejskie-na-lata-2021_2027/</p>
Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027	<p>W lipcu 2021 roku rozpoczęły się konsultacje społeczne założeń programu na lata 2021-2027.</p> <p>Wyznaczono Priorytet VII: Kultura, w ramach którego określono cel szczegółowy 4.6: Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych. Wsparciem w ramach określonego priorytetu zostaną objęte państwowe i współprowadzone instytucje kultury, biblioteki przechowujące Narodowy Zasób Biblioteczny oraz publiczne szkoły i uczelnie artystyczne. Ponadto o wsparcie będą mogły ubiegać się jednostki samorządu terytorialnego oraz kościoły i związki wyznaniowe w zakresie prowadzonej działalności kulturalnej, zlokalizowane na obszarach wpisanych na listę UNESCO lub Pomników Historii.</p>

12. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

W okresie obowiązywania *Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Rościszewo na lata 2024-2027*, gmina w miarę możliwości finansowych przeznaczy środki na konserwację zabytków zdobyte ze źródeł publicznych lub prywatnych. Będą one przeznaczone na cele wyznaczone przez administrujących zabytkowymi obiektami. Na bieżąco wg potrzeb wykonywane będą prace renowacyjne obiektów umieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Załącznik nr I – Wykaz zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków

- wykaz zabytków nieruchomości

Lp.	Obiekt	Miejscowość	Adres
1	Dwór drewniany	Łukomie	Łukomie 62
2	Park podworski	Łukomie	Łukomie 62
3	Dzwonnica przy kościele parafialnym pw. św. Katarzyny	Łukomie	Łukomie 28
4	Kościół parafialny pw. św. Katarzyny	Łukomie	Łukomie 28
5	Cmentarz grzebalny rzymsko – katolicki	Rościszewo	ul. Sierpecka
6	Brama i ogrodzenie Kościoła parafialnego pw. św. Józefa	Rościszewo	Ul. Jana Pawła II 18
7	Dzwonnica przy kościele parafialnym pw. św. Józefa	Rościszewo	Ul. Jana Pawła II 18
8	Kościół parafialny pw. św. Józefa	Rościszewo	Ul. Jana Pawła II 18
9	Otoczenie kościoła parafialnego pw. św. Józefa w promieniu 50 m	Rościszewo	Ul. Jana Pawła II 18
10	Dwór murowany	Rościszewo	Ul. Armii Krajowej 1
11	Park podworski	Rościszewo	Ul. Armii Krajowej 1
12	Spichlerz	Rościszewo	Ul. Armii Krajowej 1
13	Cmentarz grzebalny rzymsko – katolicki	Stopin	

- wykaz zabytków archeologicznych

Uwaga: kolorem niebieskim oznaczono archiwalne stanowiska archeologiczne

Lp.	Miejscowość	Obszar AZP	Numer stanowiska na obszarze (nr stanowiska w miejscowości)	Funkcja	Chronologia	Kultura
1.	Puszcza	41-54	1 (1)	ślad osadnictwa	N	
2.	Łukomie	41-54	2 (6)	osada	XI-XII w.	
3.	Łukomie	41-54	5 (7)	ślad osadnictwa	EK	
4.	Topiąca	41-54	6 (1)	ślad osadnictwa	EK	
5.	Łukomie	41-54	7 (8)	ślad osadnictwa	EK	
6.	Łukomie	41-54	8 (9)	osada	M	

7.	Łukomie	41-54	9 (10)	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	M? WŚR	
8.	Łukomie	41-54	10 (11)	ślad osadnictwa ślad osadnictwa ślad osadnictwa	M STAR WŚR	
9.	Łukomie	41-54	11 (12)	ślad osadnictwa ślad osadnictwa ślad osadnictwa	EK STAR NOW	
10.	Łukomie	41-54	12 (13)	ślad osadnictwa	STAR	
11.	Topiąca	41-54	13 (2)	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	M PŚR	
12.	Topiąca	41-54	14 (3)	ślad osadnictwa osada	STAR WEB	
13.	Łukomie	41-54	15 (14)	ślad osadnictwa	EK	
14.	Topiąca	41-54	16 (4)	ślad osadnictwa osada	EK NOW	
15.	Puszcza	41-54	17 (2)	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	STAR PŚR	
16.	Puszcza	41-54	18 (3)	ślad osadnictwa	EK	
17.	Puszcza	41-54	19 (4)	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	EK NOW	
18.	Puszcza	41-54	20 (5)	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	PŚR NOW	
19.	Puszcza	41-54	21 (6)	osada	NOW	
20.	Puszcza	41-54	22 (7)	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	EK NOW	

21.	Puszcza	41-54	23 (8)	osada ślad osadnictwa	M NOW	
22.	Puszcza	41-54	24 (9)	ślad osadnictwa	EK	
23.	Puszcza	41-54	25 (10)	ślad osadnictwa	EK	
24.	Puszcza	41-54	26 (11)	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	EK NOW	
25.	Puszcza	41-54	27 (12)	ślad osadnictwa osada	EK NOW	
26.	Września	41-54	28 (1)	osada	NOW	
27.	Września	41-54	29 (2)	ślad osadnictwa osada	PŚR NOW	
28.	Września	41-54	30 (3)	ślad osadnictwa	PŚR	
29.	Września	41-54	31 (4)	ślad osadnictwa	NOW	
30.	Września	41-54	32 (5)	ślad osadnictwa	PŚR	
31.	Września	41-54	33 (6)	ślad osadnictwa	PŚR	
32.	Września	41-54	34 (7)	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	N NOW	KPL
33.	Pianki	41-54	35 (1)	ślad osadnictwa	EK	
34.	Pianki	41-54	36 (2)	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	EK NOW	
35.	Pianki	41-54	37 (3)	osada	NOW	
36.	Pianki	41-54	38 (4)	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	N NOW	KPL
37.	Pianki	41-54	39 (5)	ślad osadnictwa	PŚR	
38.	Pianki	41-54	40 (6)	ślad osadnictwa	PŚR	

39.	Pianki	41-54	41 (7)	śląd osadnictwa	NOW	
40.	Pianki	41-54	42 (8)	śląd osadnictwa	NOW	
41.	Pianki	41-54	43 (9)	obozowisko osada osada śląd osadnictwa	EK/M N WEB NOW	KPL
42.	Pianki	41-54	44 (10)	śląd osadnictwa	EK	
43.	Września	41-54	45 (8)	śląd osadnictwa	NOW	
44.	Babiec Wiączanki	42-53	23 (11)	śląd osadnictwa	PŚR	
45.	Babiec Wiączanki	42-53	24 (12)	śląd osadnictwa	WŚR	
46.	Borowo	42-54	1 (1)	grodzisko	ŚR	
47.	Babiec Piaseczny	42-54	2 (1)	skarb	XVII w.	
48.	Bryski	42-54	3 (1)	huta szkła	XVII w.	
49.	Huta Łukomska	42-54	4 (1)	śląd osadnictwa	WŚR	
50.	Huta Łukomska	42-54	5 (2)	śląd osadnictwa	NOW	
51.	Łukomie	42-54	6 (1)	osada		
52.	Łukomie	42-54	7 (2)	śląd osadnictwa	PŚR	
53.	Łukomie	42-54	8 (3)	śląd osadnictwa	ŚR/NOW	
54.	Łukomie	42-54	9 (4)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	STAR PŚR NOW	
55.	Łukomie	42-54	10 (5)	śląd osadnictwa	WŚR	
56.	Łukomie	42-54	11 (15)	śląd osadnictwa	NOW	

57.	Łukomie	42-54	12 (16)	śląd osadnictwa	STAR?	
58.	Łukomie	42-54	13 (17)	śląd osadnictwa	STAR?	
59.	Łukomie	42-54	14 (18)	śląd osadnictwa	P/M	cykl mazowszański
60.	Łukomie	42-54	15 (19)	śląd osadnictwa	NOW	
61.	Łukomie	42-54	16 (20)	śląd osadnictwa	STAR	
62.	Łukomie	42-54	17 (21)	śląd osadnictwa	STAR,WŚR,NOW	
63.	Stopin	42-54	18 (1)	huta żelaza		
64.	Września	42-54	19 (9)	śląd osadnictwa	PŚR	
65.	Września	42-54	20 (10)	śląd osadnictwa	NOW	
66.	Borowo	42-54	21 (2)	osada	NOW	
67.	Babiec Piaseczny	42-54	22 (3)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	STAR? NOW	
68.	Babiec Piaseczny	42-54	23 (4)	śląd osadnictwa	STAR	
69.	Babiec Piaseczny	42-54	24 (5)	osada	PŚR/NOW	
70.	Babiec Piaseczny	42-54	25 (6)	śląd osadnictwa osada	EK PŚR	
71.	Babiec Piaseczny	42-54	26 (7)	śląd osadnictwa osada śląd osadnictwa	WŚR PŚR NOW	
72.	Babiec Piaseczny	42-54	27 (8)	osada osada	WŚR PŚR/NOW	
73.	Babiec Piaseczny	42-54	28 (9)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	STAR PŚR	
74.	Babiec Piaseczny	42-54	29 (10)	osada	NOW	

75.	Babiec Piaseczny	42-54	30 (11)	śląd osadnictwa	NOW	
76.	Babiec Piaseczny	42-54	31 (2)	śląd osadnictwa	PŚR	
77.	Borowo	42-54	32 (3)	śląd osadnictwa	WŚR	
78.	Borowo	42-54	33 (4)	śląd osadnictwa	STAR	
79.	Babiec Rżały	42-54	34 (1)	śląd osadnictwa	STAR	
80.	Babiec Rżały	42-54	35 (2)	śląd osadnictwa osada osada	STAR WŚR PŚR	
81.	Babiec Rżały	42-54	36 (3)	śląd osadnictwa	NOW	
82.	Babiec Rżały	42-54	37 (4)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	PŚR STAR	
83.	Babiec Rżały	42-54	38 (5)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	STAR NOW	
84.	Babiec Rżały	42-54	39 (6)	osada osada	STAR PŚR	
85.	Babiec Rżały	42-54	40 (7)	śląd osadnictwa	NOW	
86.	Babiec Rżały	42-54	41 (8)	osada śląd osadnictwa	PŚR NOW	
87.	Babiec Wiączanki	42-54	42 (1)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	STAR PŚR	
88.	Babiec Wiączanki	42-54	43 (2)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	STAR PŚR/NOW	
89.	Babiec Wiączanki	42-54	44 (3)	śląd osadnictwa	PŚR	
90.	Babiec Wiączanki	42-54	45 (4)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	STAR NOW	
91.	Babiec Rżały	42-54	46 (9)	śląd osadnictwa śląd	M? STAR PŚR	

				osadnictwa ślad osadnictwa		
92.	Babiec Wiączanki	42-54	47 (5)	ślad osadnictwa ślad osadnictwa ślad osadnictwa	EK STAR PŚR	
93.	Babiec Wiączanki	42-54	48 (6)	ślad osadnictwa	PŚR	
94.	Babiec Wiączanki	42-54	49 (7)	osada	NOW	
95.	Babiec Wiączanki	42-54	50 (8)	ślad osadnictwa	NOW	
96.	Babiec Wiączanki	42-54	51 (9)	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	EK PŚR	
97.	Babiec Wiączanki	42-54	52 (10)	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	STAR NOW	
98.	Łukomie	42-54	53 (23)	ślad osadnictwa	PŚR	
99.	Łukomie	42-54	54 (24)	ślad osadnictwa	PŚR/NOW	
100.	Łukomie	42-54	55 (25)	ślad osadnictwa	NOW	
101.	Zamość Nowy	42-54	56 (1)	ślad osadnictwa	EB	trzcieniecka
102.	Zamość Nowy	42-54	57 (2)	ślad osadnictwa	STAR	
103.	Zamość Nowy	42-54	58 (3)	osada	EB	trzcieniecka
104.	Zamość Nowy	42-54	59 (4)	ślad osadnictwa osada ślad osadnictwa	N STAR NOW	KPL
105.	Zamość Nowy	42-54	60 (5)	ślad osadnictwa ślad osadnictwa ślad osadnictwa	STAR WŚR PŚR	

106.	Zamość Nowy	42-54	61 (6)	ślad osadnictwa osada	N EB	KPL trzcieniecka?
107.	Zamość Nowy	42-54	62 (7)	osada ślad osadnictwa	N/WEB WEŻ	
108.	Zamość	42-54	63 (1)	osada	EB	trzcieniecka?
109.	Rościszewo	42-54	64 (1)	ślad osadnictwa	NOW	
110.	Rościszewo	42-54	65 (2)	ślad osadnictwa	PŚR	
111.	Rościszewo	42-54	66 (3)	ślad osadnictwa osada	STAR PŚR	
112.	Rościszewo	42-54	67 (4)	osada	PŚR	
113.	Rościszewo	42-54	68 (5)	ślad osadnictwa	NOW	
114.	Rościszewo	42-54	69 (6)	ślad osadnictwa ślad osadnictwa?	PŚR EK	
115.	Rościszewo	42-54	70 (7)	ślad osadnictwa	PŚR	
116.	Rościszewo	42-54	71 (8)	ślad osadnictwa	PŚR	
117.	Rościszewo	42-54	72 (9)	ślad osadnictwa osada	N? WŚR/PŚR	
118.	Rościszewo	42-54	73 (10)	osada ślad osadnictwa ślad osadnictwa	PŚR NOW N	
119.	Rościszewo	42-54	74 (11)	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	EK PŚR	
120.	Rościszewo	42-54	75 (12)	ślad osadnictwa	PŚR	
121.	Rościszewo	42-54	76 (13)	ślad osadnictwa	NOW	
122.	Borowo	42-54	77 (5)	ślad osadnictwa	PŚR	
123.	Borowo	42-54	78 (6)	osada	PŚR/NOW	

124.	Borowo	42-54	79 (7)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	STAR PŚR	
125.	Borowo	42-54	80 (8)	śląd osadnictwa	STAR	
126.	Borowo	42-54	81 (9)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	WEB NOW	
127.	Borowo	42-54	82 (10)	śląd osadnictwa	NOW	
128.	Rościszewo	42-54	83 (14)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	EK NOW	
129.	Borowo	42-54	84 (11)	śląd osadnictwa	NOW	
130.	Borowo	42-54	85 (12)	śląd osadnictwa	STAR	
131.	Borowo	42-54	86 (13)	osada śląd osadnictwa	STAR NOW	
132.	Borowo	42-54	87 (14)	śląd osadnictwa	NOW	
133.	Polik	42-54	88 (1)	śląd osadnictwa	NOW	
134.	Polik	42-54	89 (2)	śląd osadnictwa	PŚR	
135.	Rościszewo	42-54	90 (15)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	PŚR NOW	
136.	Polik	42-54	91 (3)	śląd osadnictwa	EK	
137.	Polik	42-54	92 (4)	śląd osadnictwa	NOW	
138.	Polik	42-54	93 (5)	osada śląd osadnictwa	PŚR NOW	
139.	Polik	42-54	94 (6)	śląd osadnictwa osada	N? NOW	ceramiki sznurowej
140.	Polik	42-54	95 (7)	osada	NOW	
141.	Polik	42-54	96 (8)	śląd osadnictwa	NOW	

142.	Polik	42-54	97 (9)	śląd osadnictwa	PŚR	
143.	Stopin	42-54	98 (2)	śląd osadnictwa	NOW	
144.	Stopin	42-54	99 (3)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	PŚR NOW	
145.	Stopin	42-54	100 (4)	śląd osadnictwa	EK	
146.	Stopin	42-54	101 (5)	śląd osadnictwa	NOW	
147.	Stopin	42-54	102 (6)	śląd osadnictwa	NOW	
148.	Stopin	42-54	103 (7)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	EK NOW	
149.	Stopin	42-54	104 (8)	śląd osadnictwa	PŚR	
150.	Pianki	42-54	105 (11)	osada śląd osadnictwa	OWR NOW	przeworska
151.	Pianki	42-54	106 (12)	osada śląd osadnictwa	OWR NOW	przeworska
152.	Pianki	42-54	107 (13)	osada śląd osadnictwa	OWR NOW	przeworska
153.	Łukomie	42-54	108 (26)	osada	PŚR/NOW	
154.	Łukomie	42-54	109 (27)	śląd osadnictwa	NOW	
155.	Łukomie	42-54	110 (28)	śląd osadnictwa	EK	
156.	Łukomie	42-54	111 (29)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	EK NOW	
157.	Łukomie	42-54	112 (30)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	EK STAR WŚR	
158.	Łukomie	42-54	113 (31)	obozowisko śląd osadnictwa	M? STAR WŚR	

				ślad osadnictwa		
159.	Łukomie	42-54	114 (32)	ślad osadnictwa	STAR	
160.	Łukomie	42-54	115 (33)	ślad osadnictwa	PŚR/NOW	
161.	Łukomie	42-54	116 (22)	ślad osadnictwa	WŚR/ŚR?	
162.	Bryski	42-54	117 (2)	ślad osadnictwa	STAR	KPL?
163.	Bryski	42-54	118 (3)	osada	PŚR	
164.	Łukomie	42-54	119 (34)	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	STAR PŚR	
165.	Łukomie	42-54	120 (35)	ślad osadnictwa	PŚR	
166.	Łukomie	42-54	121 (36)	ślad osadnictwa	EK	
167.	Lipniki	42-55	1 (1)	ślad osadnictwa	M	
168.	Lipniki	42-55	2 (2)	ślad osadnictwa	M	
169.	Rzeszotary - Zawady	42-55	3 (1)	ślad osadnictwa	M	
170.	Rzeszotary - Zawady	42-55	4 (2)	ślad osadnictwa	M	
171.	Rumunki	42-55	5 (1)	ślad osadnictwa	M	
172.	Rumunki	42-55	6 (2)	ślad osadnictwa	N	
173.	Rumunki	42-55	7 (3)	ślad osadnictwa	EB	łużycka
174.	Rumunki	42-55	8 (4)	ślad osadnictwa	WEB	
175.	Rzeszotary - Zawady	42-55	9 (3)	ślad osadnictwa	M	
176.	Rzeszotary - Zawady	42-55	10 (4)	ślad osadnictwa ślad osadnictwa	M PŚR	
177.	Rzeszotary - Zawady	42-55	11 (5)	ślad osadnictwa	M	

178.	Rościszewo	42-55	12 (15)	ślad osadnictwa ślad osadnictwa ślad osadnictwa	EB OWR WŚR	
179.	Lipniki	42-55	13 (3)	osada	NOW	
180.	Lipniki	42-55	14 (4)	ślad osadnictwa	WEB	
181.	Polik	42-55	15 (10)	ślad osadnictwa	STAR	
182.	Polik	42-55	16 (11)	ślad osadnictwa	M	
183.	Polik	42-55	17 (12)	ślad osadnictwa osada	M PŚR	
184.	Zamość	43-54	7 (2)	ślad osadnictwa ślad osadnictwa ślad osadnictwa	STAR WŚR NOW	
185.	Zamość	43-54	8 (3)	ślad osadnictwa osada ślad produkcji ślad osadnictwa	STAR WŚR WŚR NOW	prapolska prapolska
186.	Zamość	43-54	9 (4)	osada osada	PŚR NOW	
187.	Zamość	43-54	10 (5)	osada osada	PŚR NOW	
188.	Zamość	43-54	11 (6)	ślad produkcji ślad osadnictwa	ŚR NOW	
189.	Kuski	43-54	14 (4)	ślad osadnictwa	STAR	
190.	Kuski	43-54	15 (5)	ślad osadnictwa	NOW	
191.	Śniedzanowo	43-54	16 (1)	osada ślad osadnictwa	WŚR NOW	
192.	Śniedzanowo	43-54	17 (2)	ślad osadnictwa	NOW	
193.	Kuski	43-54	18 (6)	ślad osadnictwa	NOW	

194.	Babiec Piaseczny	43-54	21 (12)	śląd osadnictwa	EB	trzcieniecka
195.	Babiec Piaseczny	43-54	22 (13)	śląd osadnictwa	NOW	
196.	Babiec Piaseczny	43-54	23 (14)	śląd osadnictwa	NOW	
197.	Śniedzanowo	43-54	24 (3)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	STAR NOW	
198.	Śniedzanowo	43-54	26 (4)	śląd osadnictwa	NOW	
199.	Rzeszotary-Stara Wieś	43-55	1 (1)	osada	N	
200.	Rzeszotary-Stara Wieś	43-55	2 (2)	osada	EB	trzcieniecka
201.	Rzeszotary-Chwały	43-55	3 (1)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	STAR NOW	
202.	Rzeszotary-Chwały	43-55	4 (1)	osada	WŚR	
203.	Kuski	43-55	5 (1)	śląd osadnictwa	PŚR	
204.	Kuski	43-55	6 (2)	osada śląd osadnictwa	STAR NOW	
205.	Kuski	43-55	7 (3)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	STAR NOW	
206.	Rzeszotary-Górtaty	43-55	8 (2)	śląd osadnictwa	PŚR	
207.	Rzeszotary-Górtaty	43-55	9 (3)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	PŚR NOW	
208.	Komorowo	43-55	10 (1)	osada	NOW	
209.	Rzeszotary-Chwały	43-55	28 (2)	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	EB WŚR PŚR NOW	łużycka

210.	Rzeszotary- Chwały	43-55	29 (3)	śląd osadnictwa	STAR	
211.	Rzeszotary- Chwały	43-55	30 (4)	śląd osadnictwa	STAR	
212.	Rzeszotary- Chwały	43-55	31 (5)	śląd osadnictwa	STAR	

EK epoka kamienia

P/M przełom paleolitu i mezolitu

N neolit

WEB wczesna epoka brązu

EB epoka brązu

WEŻ wczesna epoka żelaza

H okres halsztacki

H/L przełom okresu halsztackiego i lateńskiego

L okres lateński

OWR okres wpływów rzymskich

WŚR wczesne średniowiecze

ŚR średniowiecze

PŚR późne średniowiecze

NOW okres nowożytny

STAR stanowisko nieokreślone – „starożytne”

Spis tabel

TABELA 1. ZABYTKI NIERUCHOME WPISANE DO REJESTRU ZABYTEKÓW W GMINIE ROŚCISZEWO.	25
TABELA 2. PRIORYTETY, KIERUNKI DZIAŁAŃ I ZADANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ROŚCISZEWO NA LATA 2024-2027.	35
TABELA 3. KRYTERIA PROWADZENIA OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ROŚCISZEWO NA LATA 2024-2027.	39
TABELA 4. WYBÓR MOŻLIWOŚCI POZYSKANIA DOFINANSOWANIA DZIAŁAŃ UJĘTYCH W GMINNYM PROGRAMIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ROŚCISZEWO NA LATA 2024-2027.	40

Spis rysunków

RYSUNEK 1. WZÓR ZNAKU INFORMACYJNEGO UMIESZCZONEGO NA ZABYTKACH NIERUCHOMYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTEKÓW.	7
RYSUNEK 2. LOGO POMNIKA HISTORII.	8

Spis fotografii

FOTOGRAFIA 1. . KOŚCIÓŁ PARAFIALNY W ROŚCISZEWIE.	21
FOTOGRAFIA 2. DZWONNICA I BRAMA W ZESPOLE KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO PW. ŚW. JÓZEFA W ROŚCISZEWIE.	21
FOTOGRAFIA 3. KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. KATARZYNY W ŁUKOMIU.	22
FOTOGRAFIA 4. DZWONNICA W ŁUKOMIU.	22
FOTOGRAFIA 5. DWÓR W ROŚCISZEWIE.	23
FOTOGRAFIA 6. DWÓR W ŁUKOMIU.	24
FOTOGRAFIA 7. WIDOK NA IZBĘ PAMIĘCI W DWORZE W ROŚCISZEWIE.	31